

[G. Shilber]

التدشهر ترکی

علم نحو و صرف

Grammatica

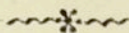

کاشغر شهریده باسیدلی

۱۹۳۵

Svenska Missionstryckeriet, Kaschgar.

1935.

حروف جد ولی

Alphabet

حرف لار نیک ابجد حسابی	اونک طرفکا باغلانغان حرف لار	ایکی طرفکا باغلانغان حرف لار	چپ طرفکا باغلانغان حرف لار	باغلانغان حرف لار	حرف لار نیک اسم لاری	
۱	ا	—	—	ا	الف	1
۲	ب	ب	ب	ب	باء	2
	پ	پ	پ	پ	پاء	3
۴۰۰	ت	ت	ت	ت	تاء	4
۵۰۰	ث	ث	ث	ث	ثاء	5
۶	ج	ج	ج	ج	جاء	6
	چ	چ	چ	چ	چاء	7
۸	ح	ح	ح	ح	حاء	8
۶۰۰	خ	خ	خ	خ	خاء	9
۴	د	—	—	د	دال	10
۷۰۰	ذ	—	—	ذ	ذال	11
۲۰۰	ر	—	—	ر	راء	12
۷	ز	—	—	ز	زاء	13
	ژ	—	—	ژ	ژاء	14

حروف جدولى

Alphabet

حرفلار نىنك ابجد حسابى	اونك طرفكا باغلانغان حرفلار	ايكى طرفكا باغلانغان حرفلار	چىپ طرفكا باغلانغان حرفلار	باغلانماغان حرفلار	حرفلار نىنك اسملارى
۶۰	س	ـ	ـ	س	سەين 15
۳۰۰	ش	ش	ش	ش	شەين 16
۹۰	ص	ص	ص	ص	صاد 17
۸۰۰	ض	ظ	ظ	ض	ضاد 18
۹	ط	ط	ط	ط	طوى 19
۹۰۰	ظ	ظ	ظ	ظ	ظوى 20
۷۰	ع	ع	ع	ع	عين 21
۱۰۰۰	غ	غ	غ	غ	غەين 22
۸۰	ف	ف	ف	ف	فا 23
۱۰۰	ق	ق	ق	ق	قاف 24
۲۰	ك	ك	ك	ك	كاف 25
	گ	گ	گ	گ	گاف 26
۳۰	ل	ل	ل	ل	لام 27
۴۰	م	م	م	م	مەيم 28

حروف جد ولی

Alphabet

حرف لار نېنك ابجد حسابی	اونك طرفكا باغلانغان حرف لار	ایكى طرفكا باغلانغان حرف لار	چپ طرفكا باغلانغان حرف لار	باغلانماغان حرف لار	حرف لار نېنك اسم لاری	
۵۰	ن	ذ	ذ	ن	نون	29
۶	و	—	—	و	واو	30
۵	ه	ه	ه	ه	هَاء	31
۱۰	ی	ی	ی	ی	یاء	32

حاشیه: ابجد حسابیدا حرف لار رقم لار نېنك اورنیدا ایشلاتیلور — قدیم قی وقتلاردا فینیقیلار عبرانیلار عرب لار یونانیلار و رومالیقلار ابجد حسابی ایشلاتور ایردیلار.

حرف لار عریب دین الیغمان دور لیکن پ چ ژ گ دیکان حرف لار عریبده بولماغانی اوچون اولار نېنك ابجد حسابی یوق دور.

عربى لغتدین الینگان صوتى حرورف و باشقه خط نشاندهلارى

حرف صوتى نشاندهلارى بولاردور:

١. فتحة ياكه زبر َ ادب دىكان سوزداكى الف تىنك

آوازىدىك ايتيلور مثلاً خَبْر صَبْر

٢. كسرة ياكه زيرِ ايت دىكان سوزداكى حرف صوتىدىك

ايتيلور. مثلاً فِكْر ذِكْر

٣. ضمة ياكه پيشِ بُت دىكان سوزداكى حرف صوتىدىك

ايتيلور مثلاً بُلْبُل

خط نشاندهلارى دىنك بىر نچه سى بولاردور:

١. جزمه ياكه ساكنِ بر حرف ساكن اوستىكا

پتولسه مذكور حرف ساكنغه صوتى آواز قوشولمايدور. مثلاً اَفْضَل اَكْبَر اِنْسَان

٢. تشديدِ بر حرف ساكن اوستىكا پتولسه اول حرف ساكن

ايكى اوقولادور. مثلاً قَدَس تَسْلَى

۳. مد - بر الف اوستیکا بقولسه اول الف نینک آوازی اوزون دیلور.
مثلاً آرام آخوند

۴. تنوین یا که دوپیش دوزیر =
دوزیر = بعضیده بقولور مثلاً کتاب تخمیناً قاص

۵. حمزه نشانه عربی زباندین الینغان سوزلار نینک بعضی سیکا توشادور
مثلاً دائم

لاتینی لغت دین الینغان بر نیچه خط نشانده لاری

۱. نقطه وقف. ایکی جمله نی بر بریدین آیریدورغان نشانه دور.

۲. قولون: دیکان نشانه عباره اقتباس نینک باشیغه قویولادور مثلاً نور آخوند ایتی:
مونداغ قیلمانکلار

حاشیه: که دیکان حرف عباره اقتباس نینک الیدیه توشسه قولون قویولمایدور مثلاً نور آخوند
ایتیکه مونداغ قیلمانکلار

۳. سیمیقولون یا که علامه وقف; او قوشیدا توختالماق نینک
نشانه سی دور

۴. قومما ياكە علامەتە وقف قصيرە ، دىكان او قوشىدە

قىسقە توختالماق نىنك نشانەسى دور

حاشيە: سىمقولون و قومما دىكان نشانەلار تركى كىتابلاردا بعضى وقت

استىن اوستون قويولادور ‘ ‘ ؛

۵. سورايدورغان نشانە ياكە علامەتە الاستفهام؟

دىكان نشانە استفهام سوز ياكە جملەسى نىنك آخريغە توشادور

۶. علامەتە ندا ! دىكان بعضيدە ندا جملەسى ياكە ندا

سوزى نىنك ارقاسيغە قويولادورغان نشانە دور

۷. شرطە _ دىكان نشانە جملەلار و سوزلارنى بر برىدىن آيرىدور

۸. پارفتىسس ياكە ھاللان () دىكان نشانە سوز

جملەسى نىنك ايچيدە بر نمەنى تەينلاب روشن قىلماق اوچون تورادورغان بر سوز ياكە عبارەنى باشقە سوزلاردىن آيرىدور

۹. علامەتە الاقتباس ياكە نوتا “ ” دىكان نشانە

بعضيدە عبارە اقتباسى نىنك باشيغە و آخريغە توشادور

سوزلار نينك قسم لاري

بولار دور:

عربى - تركى		لاتىنى	
جمع	مفرد	Singularis	Pluralis
أسماء	اسم	Nomen Substantivum	Nomina Substantiva
صفات	صفت	Adjectivum	Adjectiva
اعداد	عدد	Numerale	Numeralia
ضمائر	ضمير	Pronomen	Pronomina
افعال	فعل	Verbum	Verba
ظروف	ظرف	Adverbium	Adverbia
حروف جر	حرف جر	Praeposition Postposition	Praepositiones Postpositiones
حروف عطف	حرف عطف	Conjunction	Conjunctiones
حروف ندا	حرف ندا	Interjection	Interjectiones

۱ اسم (Substantivum) بر نه نينك اسمى ياكه بر نمرسه نه ايكانى

ديدورغان سوز دور. مثلاً: اوغول - آط - فرشته - عدالت - درخت.

۲ صفت (Adjectivum) بر نه نينك قايداغ ايكانى ديدورغان سوز دور.

مثلاً: چرايلىق - سرت - يىخسى - يمان - ايگيز - پست.

۳. **عدد** (Numerale) بر نىمەنىڭ عددىنى ديدورغان سوزدور .

مثلاً: اون — يكرمه — يكرمه بش — اونونجى — يكرمنجى — يكرمه بشنجى .

۴. **ضمير** (Pronomen) بر اسم صفت سوز ويا جملەنىڭ اورنىدە تورادورغان

سوز دور . مثلاً: اول (اوغول) — من (طالب آخوند) سىز (نور احمد)

۵. **فعل** (Verbum) بر نىمەنىڭ ايشىنى ييا حالىنى ويا بر نىمەنىڭ

واقع بولغانىنى ايتىپ برادورغان سوزدور . مثلاً: (مردكار) ايشلايدور — (بلا)

اوخلايدور — (آط) قاچىپ كىتى .

۶. **ظرف** (Adverbium) وقت جاي درجه طريقه باره سیده صفت و فعل

سوزلارنى تعينلايدورغان سوزدور . مثلاً: مونددا — تاشقارى — ايمىدى — يات

يلىدام — تىماما .

۷. **حرف جبر** (Postposition) تر سیده تولاراق بر سوزنىڭ كىنىدە

توروب مذکور سوزكا جملەداكى باشقە سوزلار قانداغ تورادورغانىنى معلوم قىلادور .

مثلاً: (اوغول) اوچون — (باغ) الیددا (ير) تىكىدە —

۸. **حرف عطف** (Conjunction) جملەلار ييا سوزلارنى بر بريككا

باغلايدورغان حرف سوزدور . مثلاً: و — اما — چونك +

۹. **حرف ندا** (Interjection) قىچقىرادورغان سوزدور .

مثلاً: اى — واى —

اسماء

Substantiva

I. اسماء معنویسیکا موافق ایکی قسم بولادور یعنی

اسم عین (Substantivum concretum) و اسم معنی

(Substantivum abstractum)

۱. اسم عین — کشی — حیوان و نرسه لار نینک اسم لاری دور. (طویماقته معلوم نرسه لار) مثلاً: بلا — ایت — جوزا — پنجره.

۲. اسم معنی — صفت — ایش — حال و طریقه لار نینک اسم لاری دور. (خیالغه معلوم نرسه لار) مثلاً: یخشلیق — یمائلیق — محبت — مرحمت.

II. اسماء عددیسیکا موافق مفرد (Singularis) و جمع

(Pluralis) بولادور.

۱. مفرد برلیک کورساتادور مثلاً: آدم — آط — درخت —

۲. جمع بر دین چونکراق عدد کورساتادور مثلاً: آدم لار — آط لار — درخت لار

۳. مذکور مثل لار دین معلوم بولادور که جمع نینک نشانه سی — لار — بولوب مفردکا قوشولادور.

۴. غیره تیل لار دین الغان بعضی سوزلار نینک جمع صورتی بولک بولادور مثلاً: خلائق — حیوانات —

اسماء نینک اعرابی

(Declination)

۱. اسم سوزلار نینک اعرابداکی حال لاری الته بولادور یعنی

رفع (Nominativus) — جریا که مضاف الیه (Genitivus)

— مفعول اليه (Dativus) مفعول به (Accusativus) —

مفعول فيہ (Locativus) — مفعول عنہ (Ablativus)

مثل : اوغول دیکان اسم اعرابغه کلتورولسه رفع حالیدا : اوغول — جر
حالیدا : اوغول نینک — مفعول اليه حالیدا : اوغولغه — مفعول به حالیدا : اوغول فی —
مفعول فيہ حالیدا : اوغولدا — مفعول عنہ حالیدا : اوغولدين بولادور .

مذکور مثلدين معلوم بولورکه مضاف اليه نینک حرفی — نینک

— مفعول اليه نینک حرفی — غه — مفعول به نینک حرفی — نی — مفعول فيہ نینک

حرفی — دا — و مفعول عنہ نینک حرفی — دین — دور

II. ترکی تیلدا قاتیق و یومشاق سوز بار بولغان اوچون أسما نینک اعرابی ایکی
قسم بولادور یعنی قاتیق سوزلار نینک اعرابی و یومشاق سوزلار نینک اعرابی .

۱. قاتیق سوزلار نینک مفعول اليه حرفی — غه — و مفعول فيہ
حرفی — دا — بولادور یومشاق سوزلار نینک مفعول اليه
حرفی — کا — و مفعول فيہ حرفی — دا — بولادور .

۲. اسم نینک آخرقی حرفی — چ — خ — ش — ویا — ق بولسه قاتیق

اعراب نینک مفعول اليه نینک حرفی غه بولماي بلكه قه بولادور .

۳. مفعول به حالیدا تورادورغان اسم تعیین بر نمنی کوز سائسه — نی — الادور

بولماسه رفع حالی نینک صورتیده تورادور . مثلاً : بلا منکا بو کتاب ذی بردی —
بلا منکا بر کتاب بردی .

اسم نینک اعرابی نی

کورساتادورغان جدول

Paradigma flexionis nominis

ایکنجی اعراب یعنی یومشاق سوزلار نینک اعرابی		اولقی اعراب یعنی قاتیق سوزلار نینک اعرابی			
جمع Pluralis	مفرد Singularis	جمع Pluralis	مفرد Singularis	حال	Casus
سوزلار	سوز	یوللار	یول	رفع	Nominati - vus
سوزلار - نینک	سوز - نینک	یوللار - نینک	یول - نینک	جر یا که مضاف الیه	Genitivus
سوزلار - کا	سوز - کا	یوللار - غه	یول - غه	مفعول الیه	Dativus
سوزلار - فی	سوز - فی	یوللار - فی	یول - فی	مفعول به	Accusativus
سوزلار - ده	سوز - ده	یوللار - دا	یول - دا	مفعول فیه	Locativus
سوزلار - دین	سوز - دین	یوللار - دین	یول - دین	مفعول عنده	Ablativus

حاشیه : اسم مناد ادیکان حالدا (Vocativus) توره اصل صورتی تبدیل بولهای بلکه اولوغ زبان بولسه اینک الدیغه **ای** دیکان حرف ندا تولاراق قویولادور. مثلا: ای خدا بنده نککا قایلایل.

مثل لار

اوغول نينك آطي بار دور - بلاغه بو قلم نى برديم - ايت باغدا اولتور ادور - بازار دین
يانیب كلدیم - نمه ايشقه بو نى قیلدینك - ميمون درخت دین درخت قه سكرادى - سوداگر
تاغقه بار ادور - شيخقه آط برامیز - اوچار ايق شاخقه قونوب دور .

جر نينك بيانى

Genitivus possessivus

(*Status constructus* - اضافة)

۱. مضاف اليه حاليداكى اسم ويا ضمير مجرور توصيفيدین (*Pronomen Possessivum*)
تعینلانغان اسم **مضاف** آتانور و مذکور ایکی سوزنى **اضافه** دیرلار.
مثلاً: بلانینك آناسى دیکان مثلده بلانینك - **مضاف اليه** و - آناسى -

مضاف و - بلانینك آناسى - **اضافه** بولادور

۲. مضاف اليه پات پات تاشلانادور و مضاف يالغوز تور ادور. مثلاً: آتام - مینك آتام اور نیدا تور ادور.

۳. مضاف اليه ظاهرده ويا خیالده بر اسمنى تعینلاسه اول اسم نينك آخریغه

ضمير مجرور متصل (حرف مجرور -

Pronomen possessivum suffixum) قوشولادور.

۴. ضمير مجرور متصل بولاردور: یم - وم - م - ینك - ونك - نك

- ی - یى - سى - یمیز - ومیز - میز - ینکیز - ونکیز

- نکیز (ضمير مجرور نينك یيانیغه قایلغیل)

حاشیه: بر اسم نينك آخرقى حرفى ساکن حرف بولسه انكا قوشولادورغان

غائب نينك حرف مجرورى **ی** بولادور. آخرقى حرفى اوزون حرف صوتى بولسه انكا

یى قوشولادور. و آخرقى حرفى قیسقه حرف صوتى بولسه انكا **سى** قوشولادور.

مثلاً : اوغول نینک کوزی - انسان نینک خدایی - بلانینک اناسی

مضافه قوشولغان ضمائر مجروره متصله فی کوردساتان ورغان جدول

Paradigma nominis cum suffixis (in statu constructo)

مضاف جمع بولسه همه قسم لاری اوخشاش بولادور	اسم نینک آخرقی حرفی قیسقه حرف صوتی بولسه	آخرقی حرف اوزون حرف صوتی بولسه	آخرقی حرف ساکن نینک الیدایکی حرف صوتی و آوازلیق بولسه	اسم نینک آخرقی حرفی ساکن	مضاف الیه (ضمیر مجرور توصیفی)	شخصی Persona	
دعالار - یم	اتا - م	دعا - یم	سوز - وم	باغ - یم	مینک	متکلم Persona I	۹ ۸ ۷
دعالار - ینک	اتا - نک	دعا - ینک	سوز - ونک	باغ - ینک	سینک	مخاطب Persona II	
دعالار - ی	اتا - سی	دعا - یی	سوز - یی	باغ - یی	اوغول نینک اینک	غائب Persona III	
دعالار - یمیز	اتا - میز	دعا - یمیز	سوز - ومیز	باغ - یمیز	بیز نینک	متکلم Persona I	۶ ۵ ۴
دعالار - ینکیز	اتا - نکیز	دعا - ینکیز	سوز - ونکیز	باغ - ینکیز	سبز نینک	مخاطب Persona II	
دعالار - ی	اتا - سی	دعا - یی	سوز - یی	باغ - یی	اوغول لار نینک اولار نینک	غائب Persona III	

۵. كى دىكان حرف مضاف اليه كا قوشولسه مضاف تاشلانادور و مضاف اليه يالغوز تورادور. مثلاً: بو آط اوغول نىنك كى دور

۱. حاشيه: تركى اسمائى نىنك **مذڪر** و **مؤنث** (Genus) يوق دور ليكن غير زباندن الينغان بعضى سوزلار اصل مذڪر يا مؤنث صورتىده تورادور مثلاً: ملك ملكه

۲. **حرف تعريف** (Articulus definitus) تركى تىلمىده يوق دور و تعين بر

حرف تنكىر (Articulus indefinitus) هم يوق ايكان ليكن حرف تنكىردىك - بر دىكان عدد سوز بعضىده ايشلاتيلور مثلاً بر آدم يولدا كىتوب بارادور.

صفات

Adjectiva

۱. صفت نىنك اعرابى يوق دور ليكن صفت بر اسم نىنك معنى سىده تورسه اعرابغه كىلتورولادور.

مثلاً: بىزنى يماندىن قوتقازغىل - باي نىنك تولا مالى باردور.

۲. صفت بر اسمنى اوتور تعينلاسه اسم نىنك اليدا تورادور ليكن فعل نىنك واسطهسى بىلان انى تعينلاسه كىنىده تورادور مثلاً: بر يىخشى آدم كىلدى - كىلكان آدم يىخشى دور

صفات نىنك درجه لارى

۱. صفت نىنك اوج درجهسى باردور يعنى درجه اطلاقيه

(Positivus) درجه تفضىلىيه جزئىيه (Comparativus)

درجه تفضىلىيه كلىيه (Superlativus)

۲. **درجه اطلاقیه** صفت نینک اصل صورتی بولادور مثلاً :
 یغشی — یمان — شیرین — اچیق .

۳. **تفضیل جزئی** دیکان درجه صفت نینک اصلیکا **راق** —

یاکه **راق** قوشولماق بیلان عبارت بولادور مثلاً : **ایکیزراق** — یغشی **راق**

حاشیه : صفت سوز مفعول عنده حالیداکی بر اسم دین کین کلسه معنی سی تفضیل جزئی بولادور
 مثلاً : آط ایشاک دین چونک دور .

تخشی دیکان سوز بر صفت الیدیا قویولسه صفت نینک معنی سی تفضیل جزئی بولادور .

مثلاً : آط چونک دور لیکن توکه **تخشی** چونک دور .

۴. **تفضیل کلی** دیکان درجه صفت نینک الیدیا **همه دین**

دیکان سوز قویولماقی بیلان عبارت بولادور . مثلاً : **همه دین** یغشی —

همه دین یمان —

حاشیه : صفت فی یکی مرتبه دیماک بیلان انینک معنی سی چینکراق بولادور مثلاً : چونک
 چونک — اوزون اوزون —

عربی لغت دین الینغان صفت سوزلار بعضیده اصل تفضیل درجه نینک
 صورتیده تورادور مثلاً : افضل — اکبر — اعلی —

اعداد

Numeralia

۱. عدد ايکى قىسىم بولادور يعنى **عدن اصلى** (Cardinale) **عدن**

ترتيبى (Ordinale)

(۱) نىجى دىكان حرف عدد اصلىكا قوشولماق بىلان عدد ترتيبى عبارت بولادور مثلاً: برنجى

حاشيه: نىجى دىكان حرف نىنك الديدكى هجادا - و - آوازلىق بر حرف صوتى بار

بولسه - نىجى - **ونىجى** - يتولادور مثلاً: اونونىجى عدد اصلى نىنك

(ب) آخر حرفى - ۸ - بولسه اول - ۵ - نىجى نىنك الديدكى يركا توشادور.

مثلاً: يكرمه - يكرمنىجى بولادور.

رقوم بىلان اعداد

اعداد ترتيبيه Numeralia ordinalia	اعداد اصليه Numeralia cardinalia	لاتىنى رقوم	عربى رقوم
برنجى - اولقى -	بىر	1	۱
ايكىنجى	ايكى	2	۲
اوپونىجى	اوپ	3	۳
تورتونىجى	تورت	4	۴
بىشنىجى	بىش	5	۵
التىنجى	التە	6	۶
يتىنجى	يتە	7	۷
سكزىنجى	سكز	8	۸
توقوزونىجى	توقوز	9	۹
اونونىجى	اون	10	۱۰
اون برنجى	اون بر	11	۱۱
اون ايكىنجى	اون ايكى	12	۱۲

رقوم بیلان اعداد

اعداد ترتیبیه Numeralia ordinalia	اعداد اصلیه Numeralia cardinalia	لاتینی رقم Latin numeral	عربی رقم Arabic numeral
اون اوچونجی	اون اوچ	13	۱۳
اون تورونجی	اون تورت	14	۱۴
اون بشنجی	اون بش	15	۱۵
اون التنجی	اون الته	16	۱۶
اون یتنجی	اون یته	17	۱۷
اون سکزنجی	اون سکز	18	۱۸
اون توقوزونجی	اون توقوز	19	۱۹
یکرمنجی	یکر مه	20	۲۰
اوتوزونجی	اوتوز	30	۳۰
قرقنجی	قرق	40	۴۰
ایکننجی	ایک	50	۵۰
اتمیشنجی	اتمیش	60	۶۰
یتمیشنجی	یتمیش	70	۷۰
سکساننجی	سکسان	80	۸۰
توقسانونجی	توقسان	90	۹۰
یوزونجی	یوز	100	۱۰۰
—	ایکی یوز	200	۲۰۰
مینکنجی	مینک	1000	۱۰۰۰
—	ایکی مینک	2000	۲۰۰۰
—	تمن	10 000	۱۰۰۰۰
—	لک	100 000	۱۰۰۰۰۰
—	ایکی لک	200 000	۲۰۰۰۰۰
—	کرور	500 000	۵۰۰۰۰۰
—	میلیون	1 000 000	۱ ۰۰۰ ۰۰۰

۲. ایکی حصه نینک برینی یازیم — تنک — نصف دیرلار — اوچ حصه نینک برینی بعضیده ثلث دیرلار — تورت حصه نینک برینی چارک و ربع دیرلار — ربع تولاراق فقط وقت باره سیدین ایشلاتیلادور .

۳. عدد اصلی و عدد ترتیبی اسم نینک خدمتی قیلسه اعرافه کلتور رلادور . مثلاً . اولقی آطاقه اوت بردیم لیکن ایکنجیکا برمادیم .

ضمائر

Pronomina

ضمائرنىڭ قىسىملىرى بولاردور:

عربى - تركى		لاتىنى	
مفرد	جمع	Singularis	Pluralis
ضمير شخصى	ضمائر شخصيه	Pronomen personale	Pronomina personalia
ضمير مجرور	ضمائر مجروره	Pronomen possessivum	Pronomina possessiva
ضمير مشارك	ضمائر مشاركه	Pronomen reciprocum	Pronomina reciproca
اسم اشارت	اسماء اشارت	Pronomen demonstrativum	Pronomina demonstrativa
ضمير استفهام	ضمائر استفهاميه	Pronomen interrogativum	Pronomina interrogativa
ضمير موصول	ضمائر موصوله	Pronomen relativum	Pronomina relativa
ضمير مبهم	ضمائر مبهمه	Pronomen indefinitum	Pronomina indefinita

ضمائر شخصيه

Pronomina personalia

۱. ضمائر شخصيه ايكى قىسىم بولادور يعنى ضمائر شخصيه

منفصله (Pronomina personalia separata) و ضمائر

شخصيه متصله (Pronomina personalia suffixa)

۲. ضمائر شخصیہ منفصلہ (مفرد: ضمیر منفصل

(Personale suffixum) بولاردور: من - سن - اول - دیز

(دیزلار) سیز - (سیزلار) - اولار

ضمائر منفصلہ نینک اعرابی فی

کوردساتادورغان جدول

*Paradigma flexionis pronominum personalium
separatorum*

مفرد			جمع			
غائب	مخاطب	متکلم	غائب	مخاطب	متکلم	حال
اولار	سیز (سیزلار)	بیز (بیزلار)	اول	سن	من	رفع
اولار - نینک	سیز - نینک سیزلار - نینک	بیز - نینک بیزلار - نینک	ا - نینک	س - نینک	م - نینک	مضاف الیه
اولار - غه (کا)	سیز - کا سیزلار - کا	بیز - کا بیزلار - کا	ا - کا اینکا - کا	س - کا	م - کا	مفعول الیه
اولار - فی	سیز - فی سیزلار - فی	بیز - فی بیزلار - فی	ا - فی	س - فی	م - فی	مفعول بیہ
اولار - دا (ده)	سیز - ده سیزلار - ده	بیز - ده بیزلار - ده	ا - دا اینکا - ده	س - ده	م - ده	مفعول فیہ
اولار - دین	سیز - دین سیزلار - دین	بیز - دین بیزلار - دین	ا - دین اینکا - دین	س - دین	م - دین	مفعول عنہ

حاشیہ: بو ضمائر دین باشقہ **اوزلاری** دیکان ضمیر بار. اول حرمتلیک

کبدہ ایشلاتیلور. اینک اعرابی مذکور ضمائر نینک کی دیک بولادور.

۳ **ضمائر متصله (مفرد: ضمیر متصل)**

بولاردور:

- من - سن - میز - بیز - سیز - یم - وم - م - ینک
- ونک - نک - وق - ق - وک - ک - ی - (یلار)

(۱) ضمائر متصله فعلکا قوشولادور اولار نینک اعرابی یوق دور.

حاشیہ: اسم کا قوشولادورغان ضمائر متصله نینک معنی سی مجرور بولغاچ ضمائر مجرورہ کا سانالادور.

فعل کا قوشولادورغان ضمائر متصله نی
کورساتان ورغان جدول

Pronomina personalia suffixa in flexione verbi

منکلم	قیلا - من	قیلغان - من	قیلد - یم	کلد - یم	بولد - وم	قیلسا - م	کلسا - م
مخاطب	قیلا - سن	قیلغان - سن	قیلد - ینک	کلد - ینک	بولد - ونک	قیلسا - نک	کلسا - نک
فان	قیلادور	قیلغان دور	قیلد - ی	کلد - ی	بولد - ی	قیلسه	کلسه
منکلم	قیلا - میز	قیلغان - بیز	قیلد - وق	کلد - وک	بولد - وق	قیلسا - ق	کلسا - ک
مخاطب	قیلا - سیز	قیلغان - سیز	قیلد - ینکیز	کلد - ینکیز	بولد - ونکیز	قیلسا - نکیز	کلسا - نکیز
فان	قیلادورلار	قیلغان دورلار	قیلد - یلار	کلد - یلار	بولد - یلار	قیلسه لار	کلسه لار

حاشیه : مذکور جدولین معلوم بولور که فعلکا قوشولادورغان ضمائر متصله نینک بعضیلاری ضمائر منفصله کا اوخشایدور و ینه بعضیلاری اسم کا قوشولادورغان مجرور متصلکا اوخشایدور .

۴. اوز دیکان ضمیر مبهم بعضیده ضمیر شخصی نینک از قاسیغه توشوب ضمیر شخصی نینک معنی سی فی چینکراق قیلادور بعضیده یالغوز توروب ضمیر شخصی نینک خدمتی فی قیلادور مثلاً اول اوزی کلدی - اوزوم مونی قیلورمن

۵. اوز - مذکور معنی سیده تورسه متکلم - مخاطب و غائب نینک نشانه لاری آخریغه قوشولادور . اینک اعرابی اسم لار نینک یومشاق اعرابیدیک بولادور .
اوز - ضمیر شخصی نینک خدمتی فی قیلسه مونداغ بولادور :

مفرد	جمع
اوزوم	اوزومیز
اوزونک	اوزونکیز
اوزی	(اوزلاری)

➡ اوز هم ضمیر مطاوع نینک خدمتی فی قیلادور (Pronomen reflexivum)
مثلاً اوزینی خوش قیلدی .

ضمائر مجروره

Pronomina possessiva

۱. ضمائر مجروره اوج قسم بولادور یعنی ضمائر مجروره توصیفیه
- (Pronomina possessiva) ضمائر مجروره متصله
- (Pronomina' possessiva suffixa) ضمائر مجروره توسیمییه
- (Pronomina possessiva absoluta)

۲. ضمير مجرور. توصيفى دىكان جرّ حالداكى ضمير شخصى منفصل بولادور يعنى

مفرد	جمع
مىنىك	بىزنىك (بىزلارنىك)
سنىك	سىزنىك (سىزلارنىك)
انىك	اولارنىك

۳. اوز دىكان ضمير مبهم هم ضمير مجرورنىك معنى سیده تورادور

مثلاً: اول اوز يورتيغه باردى

۴. ضمائر مجروره متصله (حروف مجرور) بولار دور: - يم - وم - م -

ينك - ونك - نك - ي - يى - سى - يىمىز - ومىز
- مىز - يىنكىز - ونكىز - نكىز -

حاشيه: - (۱) - بر اسم ظاهر دا ويا خيالدا مضاف اليه حالداكى اسم يا ضمير مجرور

توصيفدىن تعينلانغان بولسه انكا مجرور متصل قوشولادور - مثلاً: مىنىك اتام - سنىك

اتانك - انىك اتاسى - بىزنىك اتامىز - سىزنىك اتانكىز - اولارنىك اتالارى -

(ب) پات پات ضمير مجرور توصيفى تاشلاىب كىتادور و ضمير متصل اوزى ضمير

مجرورنىك خدمتىنى يالغوز قىلادور مثلاً: مىنىك اوغلوم دىكاننىك اوزى اوغلوم بولادور

➤ اضافەنىك بىيازىغە قايلاغىل (۱۴ - ۱۵ نچى صحيفه)

۵. بر اسمنىك آخرقى حرفى آوازی اوزون بر حرف صوتى بولسه و شو اسم كا ضمير

مجرور متصل قوشولسه غائبنىك مجرور متصلى - سى - نىك اورنىدا يى بولادور

مثلاً: خدايى سويى -

ضمائر مجروره منفصله بیلان ضمائر مجروره متصله فی کورساتان وورغان جدول

Pronomina possessiva et Pronomina possessiva suffixa

مضاف جمع	مضاف نینک	مضاف نینک	مضاف نینک آخر	مضاف نینک	شخصی
بولسه مونداغ بولادور	آخرقی حرفی قیسقه حرف صوتی بولسه مونداغ بولادور	آخرقی حرفی اوزون حرف صوتی بولسه مونداغ بولادور	قی حرف ساکن نینک الیدیا - و آوزلیق حرف صوتی بار بولسه	آخرقی حرفی بر ساکن حرف بولسه مونداغ بولادور	
مینک - یم	مینک - م	مینک - یم	مینک - وم	مینک - یم	متکلم
سینک - ینک	سینک - نک	سینک - ینک	سینک - ونک	سینک - ینک	مخاطب
اینک - ی	اینک - سی	اینک - یی	اینک - ی	اینک - ی	غائب
بیز نینک - یمیز	بیز نینک - میز	بیز نینک - یمیز	بیز نینک - ومیز	بیز نینک - یمیز	متکلم
سیز نینک - ینکیز	سیز نینک - نکیز	سیز نینک - ینکیز	سیز نینک - ونکیز	سیز نینک - ینکیز	مخاطب
اولار نینک - ی	اولار نینک - سی	اولار نینک - یی	اولار نینک - ی	اولار نینک - ی	غائب

۱۵ نجی صحیفه داکى جدولغه قایلانغیل !

حاشیه: مضاف نینک آخرقی حرف صوتی اوزون الف نینک آوازیدا بولسه غائب
مفرد نینک ضمیر مجرور متصلی بعضیده یی بعضیده سی بولادور مثلاً دعایی - دعاسی

۵. ضمائر مجروره توسیمیه بولار دور :

جمع	مفرد
بیز نینک کی (بیزلار نینک کی)	مینک کی
سیز نینک کی (سیزلار نینک کی)	سینک کی
اولار نینک کی (اولار نینک کی)	اینک کی

(۱) موندانکدین معلوم دور که ضمیر مجرور توصیفیکا - کی - قوشولماق بیلان ضمیر مجرور

توسىمى تەبىر قىلىنور . ضمير مجرور توصيفى نىنك صفت معنى سى بار ليكن ضمير مجرور
توسىمى نىنك اسم معنى سى بار دور .

مثل لار: نىنك چونك اطمىم نى اكامغه ساتىم - اوغرى اوز كىناهى نىنك جفاى نى تايىب دور -
يولونك نى اوزوندىن كوزلايالماسن - اتانكغه و اتانكغه حرمت قىلغىل - كاشغرى نىنك
سويى قزىل دور - بو اوى سىز نىنك كى مو؟ - انىنك كى كا بار دىم .

ضمير مشارك

Pronomen reciprocum

۱. ضمير مشارك دىكان متكلم بولسه بىر بىر دىمىز مخاطب بولسه
بىر بىر دىنكىز غائب بولسه بىر بىر ياكە بىر بىر لارى بولادور .

ضمير مشارك نىنك اعرابى نى

كورساتقان ورغان جدول

Paradigma flexionis pronominis reciproci

متكلم	متكلم	مخاطب	مخاطب	غائب	غائب
بىر بىر دىمىز	بىر بىر دىمىز	بىر بىر دىنكىز	بىر بىر دىنكىز	بىر بىر لارى	بىر بىر لارى
بىر بىر دىنكىز	بىر بىر دىنكىز	بىر بىر دىنكىز - نىنك	بىر بىر دىنكىز - نىنك	بىر بىر لارى - نىنك	بىر بىر لارى - نىنك
بىر بىر دىمىز - كا	بىر بىر دىمىز - كا	بىر بىر دىنكىز - كا	بىر بىر دىنكىز - كا	بىر بىر لارى - كا	بىر بىر لارى - كا
بىر بىر دىمىز - نى	بىر بىر دىمىز - نى	بىر بىر دىنكىز - نى	بىر بىر دىنكىز - نى	بىر بىر لارى - نى	بىر بىر لارى - نى
بىر بىر دىمىز - ده	بىر بىر دىمىز - ده	بىر بىر دىنكىز - ده	بىر بىر دىنكىز - ده	بىر بىر لارى - ده	بىر بىر لارى - ده
بىر بىر دىمىز - دىن	بىر بىر دىمىز - دىن	بىر بىر دىنكىز - دىن	بىر بىر دىنكىز - دىن	بىر بىر لارى - دىن	بىر بىر لارى - دىن

اسماء اشارت

Pronomina demonstrativa

اسماء اشارت بولار دور:

بویا بول - شویا شول - شبو - اوشبو - موشو - اول

اسماء اشارت نینک اعرابی فی

کورساتان ورغان جدول

Pronomina demonstrativa (flexion)

جمع	مفرد	جمع	مفرد	
اولار	اول	بولار	بو - بول	رفع
اولار نینک	اینک	بولار نینک	بونینک یا مونینک	جر
اولار غه	انکا	بولار غه	مونکا یا مونینکغه	مفعول الیه
اولار فی	انی	بولار فی	بون فی یا مون فی	مفعول به
اولار دا	اندا - اینکدا	بولار دا	مونددا یا مونینکدا	مفعول فیه
اولار دین	اندین - اینکدین	بولار دین	موندین یا مونینکدین	مفعول عنه

کبدده ماوو بیلان آوو دیکان اسم اشارت بضیده ایشلاتیلور. مونینکدا - مونینکدین
شونینکدا - شونینکدین - اینینکدا - اینینکدین کشی باره سیدین تولاراق ایشلاتیلور
اوشبو و شبو تولاراق فقط رفع و جر حالیدا تاپیلادور.

اول دیکان اسم اشارت نینک الدیغه بعضیده همان دیکان سوز قویولادور و مونینک
بیلان معنی سی چینکراق بولادور

ضمائر استفهامیہ

Pronomina interrogativa

ضمائر استفهامیہ بولار دور :

کیم - نەمە - نەچە - نەچرک - نەچند - قانچە -
قايسی - قايداغ - قانداغ - نە -

همه ضمائر استفهامیہ نەدین باشقە اسم سوزدیک اعرابی باردور. نچند تولاراق رفع و مفعول بە حالدا تاییلادور.

ضمیر موصول

Pronomen relativum

ضمیر موصول ترکی تیلدە اصل یوق دور لیکن نظم و بعضی ترجمە قیلنغان کتابلاردا **که** یا **کیم** ضمیر موصولدیک ایشلاتیلادور. مثلاً: حمد و شکر خداغه کیم آفریده قیلغوچی دور. الله شهر ترکیده - غان و - دورغان تولاراق ضمیر موصول نینک خدمتی قیلادور. مثلاً: آفریده قیلغان خداغه حمد و شکر بولغای.

ضمائر مبهمه

Pronomina indefinita

ضمائر مبهمه نینک تولاراقی بولار دور :

۱. اسم نینک معنی سی بار ضمائر مبهمه: کیشی - اوم - کمرسه -
مثلاً ادمنی اورادور - کمرسه کلسه سیزکا دیمین (بیر) نەمە - نەمەرسە -
- نەرسە - مثلاً: ایستاسانک بر نەمە تاییلادور.

ھيچ کيم - ھيچ کمرسد - مثلاً : اويده ھيچ کمرسد يوق
 ھيچ نمہ - ھيچ نمرسد - ھيچ نرسہ - مثلاً : ھيچ نرسہ تاپالھاديم
 ھر کيم - ھر کمرسد - ھر نمرسد - ھر نرسہ - ھر (ی)
 مثلاً : بو ايکيدين بريني الای .

۲. ھم اسم نينک ھم صفت نينک معنی سیدہ تورغان ضمائر مبہمہ :

ھر بری - اول بری - براو - برنچہ - ھمہ - بارچہ - جمع
 - اوز - بولک باشقہ يندہ بری - بعضی - ھيچ قايسی
 - ھيچ بری - يالغوز - مونداغ - شونداغ - تمام تولا
 - از - نچند -

افعال

Verba

مقدمہ

۱. فعل (Verbum) عبارت قیلینغا نیغہ موافق تورت قسمغہ بولانور یعنی
۱. فعل اصلی (Verba primitiva) مثلاً : کلام - قیلماق .
۲. اسم و صفت دین عبارت قیلدینغان فعل
 (Verba denominativa) مثلاً ایشلاماک - صافلاماق .
۳. فعل مرکب (Verba composita) مثلاً : شکر ایتماق - یخشی کورماک
 مذکور اوج قسمی فعل ماجر دیرمیز .
۴. فعل مزید (Verba derivata) مثلاً قیلینماق - قیلدورماق - قیلماق
 - قیلیشماق - اورونماق -

II. فعل نىنىك تضرىفى (Conjugation — flexion) فعل تضرىف

قىلىنسى قاتىق ويا يوشاق فعل بولغانىغە موافق تضرىفدە فرق بولادور. مثلاً: قىلغان دور - كىلگان دور - قىلدوق - كىلدوك .

III. فعل نىنىك صىغەسى (Modus) - فعل مجرد بولسى انىك

صىغەسى نىنىك قىسىملارى بولار دور:

۱. صىغە امرىيە (Imperativus) مثلاً: كىكىل - كىلنىكلار

۲. صىغە اخبارىيە (Indicativus) مثلاً: قىلامن - قىلدىم

۳. صىغە شرطىيە (Conditionalis) مثلاً: قىلسام - قىلسام ايردى

۴. صىغە انشائىيە (Conjunctivus) مثلاً: قىلغايمن - قىلاي

۵. صىغە مصدرىيە (Modus infinitivus) مثلاً: قىلماق - قىلغان - قىلب -

IV. صىغە مصدرىيە كا مصدر بىلان اسم فاعل و اسم مفعول نىنىك تولا قىسىملارى سانالادور.

۱. مصدر دىن ماق يا مال اليب اتماق بىلان فعل نىنىك يىلدىزى تاپىلادور.

مثلاً: قىلماق دىكىن فعلدىن - ماق - اىنسى فعل نىنىك يىلدىزى بولغان قىل قالادور .

V. فعل نىنىك يىلدىزى بىلان اسم فاعل نىنىك برىچە قىسىملارى فعل نىنىك تضرىفدە و صىغەلارى نىنىك عبارت قىلغانىدا يىلدىزدىك خدمت قىلادور .

فعل تضرىفى نىنىك يىلدىزلارى بولار دور .

۱. فعل نىنىك يىلدىزى (Radix verbi) مثلاً: قىل -

۲. اسم فاعل حالى I (Participii praesens I) مثلاً: قىلا -

۳. اسم فاعل حالى II (Participii praesens II) مثلاً: قىلدور -

۴. اسم فاعل ماضى I (Participii perfectum I) مثلاً: قىلدىب -

۵. اسم فاعل ماضى II (Participii perfectum II) مثلاً: قىلغان -

VI صیغہ مصدریہ نینک قسم لاریدین باشقہ باشقہ مصدریہ
عبارہ لاری (Conjugatio periphrastica) حاصل قیلینور .

مثلاً: قیلماقچی من — قیلماقچی ایردیم —
قیلادورغان من — قیلغوم بار

صیغہ مصدریہ عبارہ لاری نینک بیانغہ قایلانغیل

VII فعل مجرد دین ۵ فعل مزید (Verbum derivatum) عبارت

قیلینور یعنی

۱. فعل مجهول (Passivum) مثلاً: قیلنماق — سانالماق

۲. فعل سببی (Causativum) مثلاً: قیلدورماق — کورساتماق

۳. فعل امکانی (Potentialis) مثلاً: قیلالماق — کلالمماق

۴. فعل مشارک (Reciprocum) مثلاً: قیلیشماق — کلیشماق

۵. فعل مطاوع (Reflexivum) مثلاً: تیرانماق

حاشیہ: فعل مجرد کا تعین حرف لار قوشولماقی بیلان فعل مزید فیہ نینک

قسم لاری عبارت بولادور. (افعال مزید فیہ نینک بیانغہ قایلانغیل)

VIII فعل اوز معنی سیکا موافق ایکی قسم بولادور یعنی

فعل متعدی (Transitivity) و فعل غیر متعدی (Intransitivity)

۱. فعل متعدی معلوم صورتیدہ بولسه بر مفعول بہ بیلان تورالایدورغانبدین تونولور

مثلاً: اوغول ایشاکنی اورادور معلم طالبنی دانکلایدور

۲. فعل غیر متعدی نینک مفعول بہسی یوق دور

مثلاً: یوکورامن — تونکامن .

فعل مجرد نینک بش صیغہ یلدیزیدین عبارت بولغان تصریف بیلان صیغہ قسم لاری

کلادورغان صحیفہ داکی جدول کورساتادور.

فعل تەجرەد نىڭ تەصرىفى نىڭ يىلدىز لارىدىن عبارت قىلىنغان
 صىغە بىلان تەصرىف قىلىنغان كورساتقارورغان جدول

Paradigma stirpium flexionis verbi

Stirps III	Stirps II	Stirps I
اوچونجى يىلدىز يعنى اسم فاعل حالى II - قىلور - مضارع II Praesens - futurum II - قىلور من -	ايكىنجى يىلدىز يعنى اسم فاعل حالى I - قىلا - مضارع I Praesens - futurum I - قىلامن -	فعل تەصرىفى نىڭ بىرىنجى يىلدىزى يعنى فعل نىڭ يىلدىزى - قىل صىغە امرىيە Imperativus - قىلغىل -
مضارع مركب II Praesens - futurum compositum II - قىلور ايكان من -	مضارع مركب I Praesens - futurum compositum I - قىلادور من -	ماضى Praeteritum - قىلدىم -
مضارع غير معين II Praesens - futurum indefinitum II - قىلور ايمىشمن -	مضارع مركبىن I Praesens - futurum compositum duplex I - قىلادور ايكان من -	مضارع انشائى I Praesens - futurum conjunctivi I - قىلاي -
مضارع مركب غير معين II Praesens - futurum compositum indefinitum II - قىلور ايكان مىشمن -	مضارع غير معين I Praesens - futurum indefinitum I - قىلامىشمن -	مضارع انشائى II Praesens - futurum conjunctivi II - قىلغايمن -
ماضى استمرارى II Praeteritum continuum - قىلور ايردىم -	مضارع مركب غير معين I Praesens - futurum compositum indefinitum I - قىلادور مىشمن -	ماضى انشائى Praeteritum conjunctivi - قىلغاي ايردىم -
مضارع شرطى استمرارى II Praesens continuum conditionalis II - قىلور ايرسام -	مضارع مركبىن غير معين I Praesens - futurum compositum duplex indefinitum I - قىلادور ايكان مىشمن -	مضارع شرطى Praesens - futurum conditionalis - قىلسام -
— —	ماضى مركب Praeteritum compositum - قىلادور ايردىم -	مضارع شرطى مركب Praesens compositum conditionalis - قىلسام ايكان من -
— —	— —	ماضى شرطى I Praeteritum conditionalis I - قىلسە ايردىم -
— —	— —	ماضى شرطى II Praeteritum conditionalis II - قىلسام ايدى -
— —	— —	ماضى شرطى III Praeteritum conditionalis III - قىلدىم ايرسە -

فعل ماضی در زمانک تصریفی فینک دیلمدیزلاریدین عبارت قیلینغان
صیغه بیلان تصریف قسملارینی کورساتارورغان جدول

Paradigma stirpium flexionis verbi

	Stirps V	Stirps IV
نحو و صرفه وقت	بشنجی بیلدیز یعنی اسم فاعل ماضی II - قیلغان -	تورتونجی بیلدیز یعنی اسم فاعل ماضی I - قیلیب -
اوج چونک حصه کابولان دور	ماضی فی الحالی II Perfectum II - قیلغان من -	ماضی فی الحالی I Perfectum I - قیلیب من -
یعنی اوتکان - حاضر قی	ماضی فی الحالی مرکب معین II Perfectum definitum compositum II - قیلغان دور من -	ماضی فی الحالی مرکب معین I Perfectum definitum compositum I - قیل دور من -
و کلا دورغان زمان -	ماضی فی الحالی مرکب II Perfectum compositum II - قیلغان ایکان من -	ماضی فی الحالی مرکب I Perfectum compositum I - قیلیب ایکان من -
اوتکان وقتنی - ماضی -	ماضی فی الحالی غیر معین II Perfectum indefinitum II - قیلغان ایمیشن -	ماضی فی الحالی مرکب معین I Perfectum compositum duplex I - قیلیب دور ایکان من -
حاضر قی وقتنی - حالی -	ماضی فی الحالی غیر معین II Perfectum indefinitum compositum II - قیلغان ایکان میشمین -	ماضی فی الحالی غیر معین I Perfectum indefinitum I - قیلیب ایمیشن -
کلا دورغان وقتنی مستقبل -	ماضی فی الحالی غیر معین II Plusquamperfectum II - قیلغان ایردیم -	ماضی فی الحالی غیر معین مرکب I Perfectum indefinitum compositum I - قیلیب دور ایمیشن -
دیرلار .	ماضی فی الحالی شرطی II Perfectum conditionalis II - قیلغان بولسام -	ماضی فی الحالی غیر معین مرکب I Perfectum compositum duplex indefinitum I - قیلیب دور ایکان میشمین -
ماضی اوج قسم بولادور	ماضی فی الحالی شرطی II Plusquamperfectum conditionalis II - قیلغان بولسه ایردیم -	ماضی فی الحالی غیر معین مرکب I Plusquamperfectum I - قیلیب ایردیم -
یعنی - ماضی فی الماضی -		ماضی فی الحالی شرطی I Perfectum conditionalis I - قیلیب بولسام -
- ماضی و ماضی فی الحالی -		
ماضی فی الماضی یا که ماضی		
سابق اوتکان وقتدا کی بر		
واقع دین ایلکاری قیلینغان		
بر ایشنی ایتیب برور .		
ماضی (محدودی) اوتکان		
وقتدا کی تعیین بر فرصته		
بولغان بر ایشنی ایتیب برور .		
ماضی فی الحال یا که ماضی		
غیر محدود حاضر قی وقتدا		
قیلیب بولغان و یا اوتکان		
وقتدا بی تعیین فرصته		
بولغان بر ایشنی ایتیب برور .		
حالی حاضر قی ایشدین و		
مستقبل کلا دورغان ایشدین		
خبر برور		

ماضى فى المستقبل ياكە مستقبل تىھامى كىلا دورغان وقت دا تىھىن مدت ياكە فرصت دە قىلىنىپ بولادورغان بىر ايشنى ايتىپ بىرور .

مضارع هم حالى هم مستقبل تىھىنك معنى سىدا تورادور .

افعال مساعده

Verba auxiliaria

۱. افعال مساعده بولار دور :

دور - ايرور - ايكان - ايميش - بار - بولماق --

افعال مساعده تىھىنك تصريفىنى

كورساتادورغان جدول

Paradigma flexionis verborum auxiliarium

صيغه شرطيه	صيغه اخباريه					شخصى
	حالى	ماضى	حالى			
ايرسام	ايرديم	ايرورمن	ايميشمن	ايكانمن	دورمن	متكلم
ايرسانك	ايردينك	ايرورسن	ايميشسن	ايكانسن	دورسن	مخاطب
ايرسه	ايردى	ايرور	ايميش	ايكان	دور	غائب
ايرساك	ايردوك	ايرورمىز	ايميشمىز	ايكانمىز	دورمىز	متكلم
ايرسانكىز	ايردينكىز	ايرورسىز	ايميشسىز	ايكانسىز	دورسىز	مخاطب
ايرسهلار	ايردىلار	ايرورلار	ايميشلار	ايكانلار	دورلار	غائب

بار دیکان فعل مساعده نینک تصریفی فی کورساتان ورغان جدول

- بار - Paradigma flexionis verbi auxiliaris

ماضی		حالی				
صیغه اخباریه معین	صیغه اخباریه غیر معین	صیغه اخباریه معین		شخصی		
بار ایردیم	بارایکان میش من	بار ایمیش من	بارایکان من	بار دور من	بار من	متکلم
بار ایردینک	بارایکان میش سن	بار ایمیش سن	بارایکان سن	بار دور سن	بار سن	مخاطب
بار ایردی	بارایکان میش	بار ایمیش	بارایکان	بار دور	بار	غایب
بار ایردوک	بارایکان میش میز	بار ایمیش میز	بارایکان میز	بار دور میز	بار میز	متکلم
بار ایردینکیز	بارایکان میش سیز	بار ایمیش سیز	بارایکان سیز	بار دور سیز	بار سیز	مخاطب
بار ایردیلا	بارایکان میشلار	بار ایمیشلار	بارایکانلار	بار دورلار	بار	غایب

مذکور جدول لاردین معلوم بولور که ماضی نینک حرفی - ن - و شرطی نینک حرفی - سا - یا که - سه - دور .

II. افعال مساعده فعل نینک تصریف ییلدیزلاریکا قوشولغانی بیلان فعل نینک باشقه باشقه زمان حال لاری و صیغه لاری صورت کا کلتورولادور پات پات هم پوتون فعلدیک تورادور مثلاً: اینک اوی بار دور .

۱. دور - فقط زمان حالدا تاییلادور **دورغان** - دیکان بر قسم اسم فاعل ایکان لیکن یالغوز تورمای بر فعلکا قوشولادور . مثلاً: کلادورغان .

۲. ایکان دیکان سوزده اسم و صفت نینک معنی سی بولغانی اوچون اعرابغه کلتورولا دور و هم صفت دیک اسم سوزلارنی تعینلایدور . مثلاً: یلونک بار ایکانی بیلمادیم مو - سلیمان پادشاه ایکان وقتدا تولا جنک بار ایدنی .

۳. ايميش ايىك-انكى قوشولسه اولقى حرف صوتىسىنى يوتورادور
مثلاً: ايىكان ميشمن .

۴. ايرور فقط نظمدا و كهنه كىتابلاردا تاپىلادور ليىكن ايردى فعل نىنك
تصريفده تولا ايشلايىلور .

۵. بار دىىكان سوز اصل بر فعل ايماس بلكه اسم و صفت نىنك معنىسى بار
دور بو سببدين اسم دىك اعرافه كلىتورولادور و هم صفت نىنك خدمتىنى قىلادور
مثلاً: بارىمنى سائىم - افتاب بار ىرده اولتورغىل .

۶. بولماق دىىكان بر فعل غير متعدى دور و انىنك تصريفى پوتون فعللار
نىنك كى دىك بولادور .

بولماق نىنك معنىسى باشقه باشقه بولادور مثلاً: (ا) خوش بولادور -
او كام سوداكر بولدى - (ب) بو كشى آكام بولادور - (پ) بيورغانىنك نى قىلىب
بولدوم - اول سودانى قىلىب بولدى - (ت) بولدى ايمدى ينه يماين - (ث) بو بولادور

افعال مساعدە نىنك استفهامى

(Interrogativum)

۱. افعال مساعدە نىنك استفهام حرفى - مو - دور مثلاً: اويدە كشى بارمو
ياش ايردى مو؟

۲. مو دىىكان استفهام حرفى ايىكان نىنك آلدیغه توشسه - مو - نىنك ايچىده بار
- و تاشلاىىب كىتادور مثلاً: مكان مكى

افعال مساعدە نىنك نفىسى

(Negativum)

بار و بولماقدين باشقه افعال مساعدە نىنك نفىسى ايمماس دور مثلاً:
اول يىخشى ايماس .

حاشيه: نظم و كهنه كىتابلارده ايرماس و ايمماس ايرور تاپىلادور

بار نینک نفی سی یوق دیکان سوز دور مثلاً: اویده کشی یوق .
بولماق نینک نفی حرفی -- ما -- مثلاً بولمایدور .

فعل مجرد

Verbum primitivum

فعل معلوم نینک تصریف صورتی

Activum

صیغه امریه

Imperativus

جمع

مفرد

قیل- قیلغیل- قیلینک قیلینکلار- قیلسلار (قیلسه لار)

صیغه اخباریه

Indicativus

۱ زمان حالی و مستقبل

Praesens - futurum

(۱) مضارع I

Praesens - futurum I

۱. مضارع I دیکان اولقی اسم فاعلکا ضمیر متصل قوشولماقی بیلان
صورتیکا کلتور و لادور شخصی غائب نینک ضمیر متصلی یوق اما اورنیدا دور غائبغه
قوشولادور مثل: قیلامن - قیلادور .

۲. مضارع مەركىب I دىكان اولقى اسم فاعلىكا دور بىلان ضمير متصل قوشولماقى بىلان صورتىكا كىلتورولادور. مثلاً: قىلادور من
۳. مضارع مەركىبىن I دىكان اولقى اسم فاعلىكا دور - اىكان و ضمير متصل قوشولماقى بىلان صورتىكا كىلتورولادور. مثلاً: قىلادور اىكان من
۴. مضارع غىر مەىن I دىكان اولقى اسم فاعلىكا مىش بىلان ضمير متصل قوشولماقى بىلان صورتىكا كىلتورولادور. مثلاً: قىلامىش من .
۵. مضارع مەركىب غىر مەىن I دىكان اولقى اسم فاعلىكا دور - اىمىش و ضمير متصل قوشولماقى بىلان صورتىكا كىلتورولادور. مثلاً: قىلادور اىمىش من
۶. مضارع مەركىبىن غىر مەىن I دىكان اولقى اسم فاعلىكا دور - اىكان - مىش و ضمير متصل قوشولماقى بىلان صورتىكا كىلتورولادور. مثلاً: قىلادور اىكان مىش من .

(ب) مضارع II

Praesens - futurum II

۱. مضارع II دىكان اىكنجى اسم فاعلىكا ضمير متصل قوشولماقى بىلان صورتىكا كىلتورولادور شخسى غائب اسم فاعلىنىك شكلىدە تورادور مثل: قىلور من - قىلور
۲. مضارع مەركىب II دىكان اىكنجى اسم فاعلىكا اىكان بىلان ضمير متصل قوشولماقى بىلان صورتىكا كىلتورولادور. مثلاً: قىلور اىكان من .
۳. مضارع غىر مەىن II دىكان اىكنجى اسم فاعلىكا اىمىش بىلان ضمير متصل قوشولماقى بىلان صورتىكا كىلتورولادور. مثلاً: قىلور اىمىش من .
۴. مضارع مەركىب غىر مەىن II دىكان اىكنجى اسم فاعلىكا اىكان - مىش و ضمير متصل قوشولماقى بىلان صورتىكا كىلتورولادور. مثلاً: قىلور اىكان مىش من .

اولیٰ ماضی مضارع ذینک قسم لاری و تصدیق فی کوسساتاد و زغان جدول

Paradigma flexionis verbi (Indicativus)

مضارع مرکب غیر معین I	مضارع مرکب غیر معین I	مضارع غیر معین I	مضارع مرکب I	مضارع مرکب I	مضارع I	شخصی
Praesens - futurum compositum duplex I	Praesens - futurum compositum indefinitum I	Praesens - futurum indefinitum I	Praesens - futurum compositum I	Praesens - futurum compositum I	Praesens - futurum I	شخصی
قیلادور ایکان میش من	قیلادور ایتمیش من	قیلامیش من	قیلادور ایکان من	قیلادور من	قیلامن	متکلم
قیلادور ایکان میش سن	قیلادور ایتمیش سن	قیلامیش سن	قیلادور ایکان سن	قیلادور سن	قیلاسن	مخاطب
قیلادور ایکان میش	قیلادور ایتمیش	قیلامیش	قیلادور ایکان	قیلادور	قیلادور	غائب
قیلادور ایکان میش میز	قیلادور ایتمیش میز	قیلامیش میز	قیلادور ایکان میز	قیلادور میز	قیلامیز	متکلم
قیلادور ایکان میش سیز	قیلادور ایتمیش سیز	قیلامیش سیز	قیلادور ایکان سیز	قیلادور سیز	قیلاسیز	مخاطب
قیلادور ایکان میشلار	قیلادور ایتمیشلار	قیلامیشلار	قیلادور ایکانلار	قیلادور لار	قیلادور لار	غائب

ایکنجی مضارع نینک قسم لاری و تصریفی فی کورساتان ورغان جدول

Paradigma flexionis verbi (Indicativus)

مضارع II	مضارع غیر معین II	مضارع مرکب II	مضارع II	
Praesens - futurum compositum indefinitum II	Praesens - futurum indefinitum II	Praesens - futurum-compositum II	Praesens - futurum II	شخصی
قیلور ایکان میش من	قیلور ای میش من	قیلور ایکان من	قیلور من	متکلم
قیلور ایکان میش سن	قیلور ای میش سن	قیلور ایکان سن	قیلور سن	مخاطب
قیلور ایکان میش	قیلور ای میش	قیلور ایکان	قیلور	غائب
قیلور ایکان میش میز	قیلور ای میش میز	قیلور ایکان میز	قیلور میز	متکلم
قیلور ایکان میش سیز	قیلور ای میش سیز	قیلور ایکان سیز	قیلور سیز	مخاطب
قیلور ایکان میشلار	قیلور ای میشلار	قیلور ایکانلار	قیلور لار	غائب

II ماضی

Praeteritum

۱. فعل نینک ماضی سی اوتکان وقتدا بولغان برایشنی ایتیپ برور مثلاً
اوقودی - اوقور ایردی

۲. ماضی نینک ضرور راق قسم لاری بولاردور: - ماضی (مکدور)
- ماضی مرکب - ماضی استمراری II (ماضی غیر تمام)

قیلماقچی ایردیم دیب بر قسم ماضی اختیاری بار دور اما بو قسم
صیغه مصدریه عباره لاریغه سانالادور

(۱) ماضی (مکدور) دیکان فعل نینک یلیدیریکا - ن - بیلان ایکنجی ضمیر

متصل شخصی (یعنی ضمیر مجرور متصلکا اوخشايدورغان ضمير شخصی) قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور — د — ماضی نینک حرفی دور مثلاً: قیلدیم.

(ب) ماضی مرکب I دیکان اوتقی اسم فاعلکا — دور — بیلان ایردی — قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور مثلاً: قیلادور ایردیم .

(پ) ماضی استمراری دیکان ایکنجی اسم فاعلکا — ایردی — قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور مثلاً: قیلور ایردیم .

ماضی نینک قسملاری و تصدیقی فی کورساتا دورغان جدول

Paradigma flexionis verbi (Indicativus)

ماضی استمراری یا که ماضی غیر تمام	ماضی مرکب	ماضی (محدودی)		
Praeteritum continuum	Praeteritum compositum	Praeteritum	شخصی	۶
قیلور ایردیم	قیلادور ایردیم	قیلدیم	متکلم	۷
قیلور ایردینک	قیلادور ایردینک	قیلدینک	مخاطب	۸
قیلور ایردی	قیلادور ایردی	قیلدی	غائب	۹
قیلور ایردوک	قیلادور ایردوک	قیلدوک	متکلم	۱۰
قیلور ایردینکیز	قیلادور ایردینکیز	قیلدینکیز	مخاطب	۱۱
قیلور ایردیلار	قیلادور ایردیلار	قیلدیلار	غائب	۱۲

قائیق سوز بولسه متکلم جمع نینک متصلی — وق — بولنهای بلکه — وک —

بولور. مثلاً: کلدوک.

اولقى ماضى فى الحالى نىڭ قىسمى لارى وتىزىدىغىنى كۆرسىتىدىغان جەدۋەل

Paradigma flexionis verbi (Indicativus)

ماضى فى الحالى مركب I	ماضى فى الحالى مركب I	ماضى فى الحالى مركب معين I	ماضى فى الحالى مركب معين I	شەخسى
Perfectum compositum duplex I	Perfectum compositum I	Perfectum definitum compositum I	Perfectum I	شەخسى
قىلىپ دورا يىكان من	قىلىپ يىكان من	قىلىپ دورا من	قىلىپ من	متكىلم
قىلىپ دورا يىكان سىن	قىلىپ يىكان سىن	قىلىپ دورا سىن	قىلىپ سىن	مخاطب
قىلىپ دورا يىكان	قىلىپ يىكان	قىلىپ دورا	قىلىپ دورا	غائىب
قىلىپ دورا يىكان مىز	قىلىپ يىكان مىز	قىلىپ دورا مىز	قىلىپ مىز	متكىلم
قىلىپ دورا يىكان سىز	قىلىپ يىكان سىز	قىلىپ دورا سىز	قىلىپ سىز	مخاطب
قىلىپ دورا يىكانلار	قىلىپ يىكانلار	قىلىپ دورا لار	قىلىپ دورا لار	غائىب

III ماضى فى الحالى ياكە ماضى غىرە مەحدود

۱. ماضى فى الحالى حاضر قى وقت دا قىلىنىپ بولغان ويا اوتىكان وقت داكى بى تەين فرصت دە بولغان بىر ايشىنى ايتىپ بىرور .

۲. اولقى ماضى فى الحالى نىڭ قىسمى لارى بولار دور :

(۱) ماضى فى الحالى ۱ دىكان اولقى اسم فاعل ماضىغە ضمير متصل قوشولماق بىلان صورتىكا كىلتورولادور . مثلاً : قىلىپ سىن .

(ب) ماضى فى الحالى مەركب مەعین ۱ دىكان اولقى اسم فاعل ماضىغە دور و ضمير متصل قوشولماق بىلان صورتىكا كىلتورولادور . مثلاً : قىلىپ دورا من .

(پ) ماضى فى الحالى مەركب ۱ دىكان اولقى اسم فاعل ماضىغە - يىكان و ضمير متصل قوشولماق بىلان صورتىكا كىلتورولادور . مثلاً : قىلىپ يىكانلار .

اولقی ماضی فی الحالی نینک قسم لاری وتصریفی فی کورساتان ورغان جدول

Paradigma flexionis verbi (Indicativus)

ماضی فی الحالی غیر معین I	ماضی فی الحالی مرکب غیر معین I	ماضی فی الحالی مرکب غیر معین I
Perfectum compositum duplex indefinitum I	Perfectum compositum indefinitum	Perfectum indefinitum I
قیلیب دور ایکان میش من	قیلیب دور ای میش من	قیلیب ای میش من
قیلیب دور ایکان میش سن	قیلیب دور ای میش سن	قیلیب ای میش سن
قیلیب دور ایکان میش	قیلیب دور ای میش	قیلیب ای میش
قیلیب دور ایکان میش میز	قیلیب دور ای میش میز	قیلیب ای میش میز
قیلیب دور ایکان میش سیز	قیلیب دور ای میش سیز	قیلیب ای میش سیز
قیلیب دور ایکان میشلار	قیلیب دور ای میشلار	قیلیب ای میشلار

(ت) ماضی فی الحالی مرکب معین I دیکان اولقی اسم فاعل ماضیغه - دور -

ایکان و ضمیر متصل قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور. مثلاً: قیلیب دور ایکان من.

(ث) ماضی فی الحالی غیر معین I دیکان اولقی اسم فاعل

ماضیغه - ای میش و ضمیر متصل قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور. مثلاً: قیلیب ای میش من.

(ج) ماضی فی الحالی مرکب غیر معین I دیکان اولقی اسم فاعل ماضیغه -

دور - ای میش و ضمیر متصل قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور. مثلاً: قیلیب دور ای میش من.

(چ) ماضی فی الحالی مرکب معین I -

دیکان اسم فاعل ماضیغه - دور - ایکان - میش و ضمیر متصل قوشولماقی بیلان صورتیکا

کلتورولادور مثلاً: قیلیب دور ایکان میش من

ايكىندىكى ماضى فى الحالى نىبىدىكى قىسىم لارى و نىصىرىدىغىنى نى

كوز سىتاتىدا و زىغان جىدول

Paradigma flexionis verbi (Indicativus)

ماضى فى الحالى مركب مركب معين II	ماضى فى الحالى مركب معين II	ماضى فى الحالى غير معين II	ماضى فى الحالى مركب مركب معين II	ماضى فى الحالى غير معين II	ماضى فى الحالى غير معين II	ماضى فى الحالى غير معين II
Perfectum II	Perfectum definitum compositum II	Perfectum compositum II	Perfectum definitum compositum II	Perfectum indefinitum II	Perfectum indefinitum II	Perfectum indefinitum II
قىلغان من	قىلغان دور من	قىلغان ايكان من	قىلغان دور	قىلغان ايمىش من	قىلغان ايكان مېش من	قىلغان ايكان مېش من
قىلغان سن	قىلغان دور سن	قىلغان ايكان سن	قىلغان دور	قىلغان ايمىش سن	قىلغان ايكان مېش سن	قىلغان ايكان مېش سن
قىلغان	قىلغان دور	قىلغان ايكان	قىلغان دور	قىلغان ايمىش	قىلغان ايكان مېش	قىلغان ايكان مېش
قىلغان بىز	قىلغان دور مېز	قىلغان ايكان مېز	قىلغان دور	قىلغان ايمىش مېز	قىلغان ايكان مېش مېز	قىلغان ايكان مېش مېز
قىلغان سىز	قىلغان دور سىز	قىلغان ايكان سىز	قىلغان دور	قىلغان ايمىش سىز	قىلغان ايكان مېش سىز	قىلغان ايكان مېش سىز
قىلغانلار	قىلغان دور لار	قىلغان ايكانلار	قىلغان دور لار	قىلغان ايمىشلار	قىلغان ايكان مېشلار	قىلغان ايكان مېشلار

مەند كور جىدول
كور ساتور كه ايكىنجى
ماضى فى الحالى اولقى
ماضى فى الحالى اوخشاش
طرىقەدا عبارت قىلىنور
لىكىن قوشولادور زىغان
فعل مساعده بىلان ضمير
متصل ايكىنجى اسم فاعل
ماضىغە قوشولادور
يوشاق سوز بولسە اسم
فاعل ماضى نىبىك حرى غان
بولسە بىلەن كىسە
مەنلا: كان بولادور
كىلىكان

III ماضی فی الماضی

Plusquamperfectum

ماضی فی الماضی دیکان اوتکان وقتداکی برواقع دین اینکاری قیلینغان
برایشنی ایتیب برور مثلاً: قیلیب ایردیم.

ماضی فی الماضی I دیکان اولقی اسم فاعل ماضیغه ایردی قوشولماقی
بیلان صورتیکا کلتورولادور مثلاً: قیلیب ایردی.

ماضی فی الماضی II دیکان ایکنجی اسم فاعل ماضیغه ایردی
قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور مثلاً: قیلغان ایردی.

ماضی فی الماضی نینک تصدیقی ذی کورساتان ورغان جدول

Paradigma flexionis verbi (Indicativus)

ماضی فی الماضی II Plusquamperfectum II				ماضی فی الماضی I Plusquamperfectum I	
یومشاق سوز		قالبق سوز		جمع	مفرد
جمع	مفرد	جمع	مفرد		
کلکان ایردوک	کلکان ایردیم	قیلغان ایردوک	قیلغان ایردیم	قیلیب ایردوک	قیلیب ایردیم
کلکان ایردینکیز	کلکان ایردینک	قیلغان ایردینکیز	قیلغان ایردینک	قیلیب ایردینکیز	قیلیب ایردینک
کلکان ایردیلار	کلکان ایردی	قیلغان ایردیلار	قیلغان ایردی	قیلیب ایردیلار	قیلیب ایردی

صیغه شرطیه

Modus conditionalis

۱ صیغه شرطیه نینک حرفی - سا یا س-دور (متکلمده و مخاطبدا - سا - و
غائبدا - س-دور) مثلاً قیلسام - قیلسانک - قیلسه .

(۱) مضارع شرطی I دیکان فعل نینک ییلدیزیکا حرف شرطی و ایکینجی

ضمیر متصل قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور مثلاً: قیلسام

(ب) مضارع شرطی مرکب I دیکان فعل نینک ییلدیزیکا ایکینجی ضمیر

متصل بیلان ایکان و اولقی ضمیر متصل قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور مثلاً: قیلسام ایکان من

(پ) مضارع شرطی II دیکان ایکینجی اسم فاعل ماضیغه ایرسه و ایکینجی

ضمیر متصل قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور مثلاً: قیلور ایرسام

(ت) ماضی شرطی I دیکان فعل نینک ییلدیزیکا حرف شرطی و ایردی دیکان

فعل مساعده بیلان ایکینجی ضمیر متصل قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور مثلاً: قیلسه ایریم

صیغه شرطیه نینک قسم لاری بیلان تصدیفی نی

کورساتادورغان جدول

Paradigma flexionis verbi

صیغه شرطیه Conditionalis	صیغه شرطیه Modus conditionalis			شخصی
ماضی فی الحالی شرطی I	مضارع شرطی استمراری II	مضارع شرطی مرکب I	مضارع شرطی I	
قیلیب بولسام	قیلور ایرسام	قیلسام ایکان من	قیلسام	متکلم
قیلیب بولسانک	قیلور ایرسانک	قیلسانک ایکان سن	قیلسانک	مخاطب
قیلیب بولسه	قیلور ایرسه	قیلسه ایکان	قیلسه	غائب
قیلیب بولساق	قیلور ایرساق	قیلساق ایکان میز	قیلساق	متکلم
قیلیب بولسانکیز	قیلور ایرسانکیز	قیلسانکیز ایکان سیز	قیلسانکیز	مخاطب
قیلیب بولسه لار	قیلور ایرسه لار	قیلسه ایکانلار (قیلسه لار ایکان)	قیلسه لار	غائب

(ت) ماضی شرطی II دیکان فعل نینک ییلدیزیکا حرف شرطی - ایکینجی ضمیر

متصل و ایردی دیکان فعل مساعده قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادورمثلاً: قیلسام ایردی

(ج) ماضی شرطی III دیکان فعل نینک ییلدیزیکا ماضی نینک حرفی - د -

ایکینجی ضمیر متصل و ایرسه قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور مثلاً: قیلدیم ایرسه

(چ) ماضی فی الحالی شرطی I دیکان اولقی اسم فاعل ماضیغه بولسه و

ایکینجی ضمیر متصل قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور مثلاً: قیلیب بولسام

صیغه شرطیه نینک قسم لاری بیلان تصدیقی فی کورساتادورغان جدول

Paradigma flexionis verbi

صیغه شرطیه Modus conditionalis		صیغه شرطیه Modus conditionalis		
ماضی فی الحالی شرطی II	ماضی فی الماضی شرطی	ماضی شرطی III	ماضی شرطی II	ماضی شرطی I
قیلغان بولسام	قیلغان بولسه ایردیم	قیلدیم ایرسه	قیلسام ایردی	قیلسه ایردیم
قیلغان بولسانک	قیلغان بولسه ایردینک	قیلدینک ایرسه	قیلسانک ایردی	قیلسه ایردینک
قیلغان بولسه	قیلغان بولسه ایردی	قیلدی ایرسه	قیلسه ایردی	قیلسه ایردی
قیلغان بولساق	قیلغان بولسه ایردوک	قیلدوق ایرسه	قیلساق ایردی	قیلسه ایردوک
قیلغان بولسانکیز	قیلغان بولسه ایردینکیز	قیلدینکیز ایرسه	قیلسانکیز ایردی	قیلسه ایردینکیز
قیلغان بولسه لار	قیلغان بولسه ایریلار	قیلدیلار ایرسه	قیلسه لار ایردی	قیلسه ایردیلار

(ح) ماضى فى الحالى شرطى II دىكان ايكىنجى اسم فاعل ماضىغه - بولسه

و ايكىنجى ضمير متصل قوشولماقى بيلان صورتىكا كلتورولادور مثلاً : قىلغان بولسام

(خ) ماضى فى الماضى شرطى دىكان ايكىنجى اسم فاعل ماضىغه

بولسه ايردى و ايكىنجى ضمير متصل قوشولماقى بيلان صورتىكا كلتورولادور مثلاً : قىلغان بولسه ايرديم

صيفه انشائيه دىنك تصريفى نى

كورساتادورغان جدول

Paradigma flexionis verbi

ماضى انشائيه Praet. conj.	مضارع انشائي II Praesens conjunctivi II		مضارع انشائي I Praesens conjunctivi I			
قائىق سوز	قائىق سوز	يوشاق سوز	فعل يىلدىزى نېنك حرفى نېنك آخرقى	فعل يىلدىزى نېنك حرفى يودىن باشقه حرف صوتى	فعل يىلدىزى نېنك آخرقى حرفى ساكن حرف بولسه مونداغ بولور	شخصى
بولسه مونداغ	بولسه مونداغ	بولسه مونداغ	حرفى و بولسه مونداغ بولور	بولسه مونداغ بولور	مونداغ بولور	۹
بولور	بولور	بولور	او قوياي	تاشلاي	قىلاي	۱۰
قىلغاي ايرديم	قىلغايمن	كلكايمن	—	—	—	متكلم
قىلغاي ايردىنك	قىلغايسن	كلكايسن	—	—	—	مخاطب
قىلغاي ايردى	قىلغاي	كلكاي	او قوسون	تاشلاسون	قىلسون	غائب
قىلغاي ايردوك	قىلغايميز	كلكايميز	او قويلي	تاشلايلى	قىلايلى	متكلم
قىلغاي ايردىنكىز	قىلغايسىز	كلكايسىز	—	—	—	مخاطب
قىلغاي ايردىلار	قىلغاييلار	كلكاييلار	او قوسونلار	تاشلاسونلار	قىلسونلار	غائب

صیغه انشائیہ

Conjunctivus

۱. مضارع انشائی I دیکان فعل نینک ییلدیزیکا توبنکی حرف لار قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور:

(ا) فعل ییلدیزی نینک آخرقی حرفی ساکن حرف بولسه متکلم مفردده - ای - متکلم جمعده الی (- انی - الیق - انیق) و غائبدا - سون - بیلان - سونلار - صیغه انشائی نینک حرفی بولادور مثلاً: قیلای - قیلالی - قیلسون - قیلسونلار.

(ب) فعل ییلدیزی نینک آخرقی حرفی - و - دین باشقه حرف صوتی بولسه انشائی نینک حرف لاری - ی - یلی - بولادور مثلاً: تاشلای - تاشلایلی

(پ) فعل ییلدیزی نینک آخرقی حرفی - و - بولسه انشائی نینک حرف لاری تولاراق - یای - یلی - بولادور مثلاً: اوقویای - اوقویلی

۲. مضارع انشائی II دیکان فعل نینک ییلدیزیکا غای یا کای و

ضمیر متصل قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور مثلاً: قیلغایمن - کلکایمن

۳. ماضی انشائی دیکان فعل نینک ییلدیزیکا غای یا کای و ایزری قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور مثلاً: قیلغای ایردیم.

صیغه مصدریه

Verbum infinitum

مصدر I مثلاً: قیلماق - کلماک

مصدر II مثلاً: قیلیش - اوقوش

مصدر معین مثلاً: قیلغ

حالت فعلیه مصدریه مثلاً: قیلغالی - کلکالی

- اسم فاعل استقبالی I مثلاً: قیلغو - بر کو
- اسم فاعل استقبالی II مثلاً: قیلادورغان - کلادورغان
- اسم فاعل حالی I مثلاً: قیلا - اچا
- اسم فاعل حالی II مثلاً: قیلور - باشلار
- اسم فاعل ماضی I مثلاً: قیلیب - باشلاب
- اسم فاعل ماضی II مثلاً: قیلغان - کلکان
- حالت فعلیه مثلاً: قیلغاچ - برکاچ
- اسم فاعل مناسبت مثلاً: قیلغولوق - برکولوک
- اسم فاعل اعتیادی مثلاً: قیلغاق

عبارہ مصدریہ

Conjugation periphrastica

مصدر بیلان اسم فاعل نینک قسم لاری مصدریہ نینک تولا عبارہ لاریکا یلدیز بولادور

مصدر I اعرابغه کلتورولادور و انکا ضمیر مجرور متصل قوشولادور

مثلاً: ساتماق نینک سببی شو اییدی - مونداغ قیلماقینکیز یخشی ایماس دور

چی دیکان حرف بعضیده مصدرغه قوشولادور مثلاً: کلماچی

عبارہ مصدریہ نینک مثل لاری: قیلماقیم بار - قیلماقیم یوق -

قیلماقچی بولدی - قیلماقچی ایردیم - قیلماقچی بولسام - قیلماقچی بولسه ایردیم -

مصدر II اعرابغه کلتورولور و انکا ضمیر مجرور متصل قوشولادور مثلاً: جزا تار تیشقه

اول لایق دور — مونداغ هورونلوق قیلیش بیلان اوستا بولماس — چولدین اوتوشومده بوران چیققی.

عبارة مصدریه نینک مثل لاری : قیلشیم بار — قیلشیم یوق —

قیلشیم بولسه — قیلشیم بولسه ایردی.

اسم فاعل استقبالی : دیکان نینک معنی سیده بر ارزو باردور مثلاً : بارغوسی بار

بو کورساتکاندیک اسم فاعل استقبالیغه ضمیر مجرور متصل قوشولادور — نینک بو ایش قیلغوم بیلان نمه کارینک بار — اش یکوم بار.

مذکور اسم فاعل استقبالیغه — ریک — دیکان حرف بعضیده قوشولادور مثلاً : اش یتکودیک بار — تورغودیک بولوب کلمدی.

عبارة مصدریه نینک مثل لاری : قیلغودیک من — قیلغودیک سن —

قیلغودیک دورمن — قیلغودیک ایردیم قیلغودیک بولسام

اسم فاعل مناسبت دیکان مذکور اسم فاعلکا — لوق — یا — لوک — قوشولماقی بیلان

صورتیکا کلتورولادور مثلاً : یکولوک.

اسم فاعل مناسبت کا ضمیر مجرور متصل و حرف جر قوشولادور و اول اوزی اعرابغه کلتورولادور مثلاً : یکولوکوم اوچون ایشلاب تورامن .

عبارة مصدریه نینک مثل لاری : قیلغولوقوم بار — قیلغولوقوم یوق —

یکولوک ایکان — یکولوک ایردی — یکولوکوم بولسه — یکولوکوم بولسه ایردی .

مصدر معین دیکان تولاراق — لیق — یا — لیمک — بیلان تورادور ایکن بعضیده هم

یالغوز تورادور مثلاً : اولوک —

بو طریقهده تورسه اعرابغه کلتورولوب ضمیر مجرور متصل بیلان حرف جرنی الادور

مثلاً : اولوکی نی کورغه قویدوق — اولوک اوچون چراغ یاندوردوق .

مصدر معینکا - ایبق - لیک قوشولسه صفت نینک معنی سیده بولوب قالادور مثلاً:
ایشیک ایتیکلیک دور .

عبارة مصدریه نینک مثل لاری: اوخلاغلیق من - اوخلاغلیق سن -

اوخلاغلیق دور - اوخلاغلیق ایردیم - اوخلاغلیق بولسام -

اسم فاعل استقبالی II دیکان هم اسم نینک هم صفت نینک معنی سیده تورادور مثلاً:

ایرته قیلادورغان ایش - پادشاه کلادورغانی انکلادینک مو .

عبارة مصدریه نینک مثل لاری: قیلادورغانیم بار - قیلادورغانیم یوق

— قیلادورغان من — قیلادورغان سیز — قیلادورغان ایکان من — قیلادورغان ایردیم —

قیلادورغان بولدوم — قیلادورغانیم بولسه — قیلادورغانیم بار بولسه — قیلادورغانیم بولسه

ایردی — قیلادورغان بولسام — قیلادورغان بولسه ایردیم

اسم فاعل حالی II دیکان هم اسم نینک هم صفت نینک معنی سیده تورادور مثلاً:

یاناردا آطنی الامن — تونه کون اخشام یاتار وقتدا کلدی .

عبارة مصدریه نینک مثل لاری: قیلور بولسام — قیلور بولسانک —

قیلور بولسه — قیلور بولسام ایردی — قیلور بولسه ایردیم — قیلور بولسه ایردینک

اسم فاعل ماضی II دیکان هم اسم نینک هم صفت نینک معنی سیده تورادور مثلاً: قیلغانینکیز

منی غمکین قیلدی — او قوغان آدمنی ملا دیر — شهر دین قاچقانی بیلان قوتولدی

عبارة مصدریه نینک مثل لاری: قیلغانیم بار — قیلغانینک بار — قیلغانی

بار — قیلغانیم یوق — قیلغانیم بولسه — قیلغانیم بار بولسه — قیلغانیم بولسه ایردی

اسم فاعل اعتیادی دیکان نینک معنی سیدین عادت بولغان بر ایش و یا بر صفت

چیقادور مثلاً: تیشلاکاک — قورققاق —

عبارە مەصدىيە نىنك مەثل لارى: قورققاق دورمن — قورققاق دورققاق

دورسن — قورققاق دور — قورققاق ايرديم — قورققاق بولسام —

حالت فعلية مەصدىيە دىكان تركى تليده تولا ايشلاتيلور مثلاً:

سو تارتقالى كلديم — اويكا كىرىپ بلانى تىلاغالى توردى — بو شهر كا كوچوب كلكالى
نچه يل بولدى — انانك كسل بولسه اويدىن چىقىپ كتكالى بولمايدور — ايشاك نى
اورغانى بيلان قورساقى تويممايدور موفى قىلغالى چونك عقل لازم كلمايدور.

حالت فعلية دىكان نىنك ايشلايشى نى توبنكى مەثل لار كورساتادور

— بازارغه بارسانكىز منكا بر جىنك كوشت الغاچ كلينك — منى زور لاغاچ بو دىنغه
كىرديم — تريك و اولكانلارغه حكوم قىلغاچ كلادورغان خداوندىمىز كا ايشانورمن

فعل نىنك استفهامى

Interrogativum

فعل نىنك استفهام حرفى — مو — دور اول حرف تولاراق فعل نىنك اياغىغه توشادور

مثلاً: بىلدىنكىز مو

ضمير متصل | فعلكا قوشولغان حال لاردا مو دىكان استفهام حرفى بعضيده مذكور

ضمير متصل نىنك الديغه توشادور مثلاً: كلور موسن

اسم فاعل حالى | فعل نىنك بىلدىزى بولسه استفهام حرفىداكى و تولاراق يركا

توشادور و — م — يانغوز استفهام نشانهسى بولوب اسم فعلكا قوشولادور ليكن مضارع

غير معين | بولسه — و — يركا توشمايدور مثلاً: كلامدور — قىلامسن — قىلامبشموسن

حاشيه: جمده ضمير استفهام بار بولسه فعل هر كىز استفهام حالدا تورمايدور. مثلاً: كيم كلدى

فعل نىنك نفي سى

Negativum

فعل نىنك نفي حرفى — ما — دور و اول حرف فعل نىنك بىلدىزى كا قوشولادور

مثلاً: برماكان — برماكىل .

مثللار:

نہی: قیلماغیمل - قیلما - قیلماڭك - قیلماڭكلار - قیلماڭسلا	
اسم فاعل حالی I نفی:	قیلمای - کلمای
اسم فاعل حالی II نفی:	قیلماس کلماس
اسم فاعل ماضی I نفی:	قیلماب - کلماب
اسم فاعل ماضی II نفی:	قیلماغان - کلماگان
مضارع I نفی:	قیلمایمن - کلمایمن
مضارع II نفی:	قیلماسمن - کلماسمن
ماضی نفی:	قیلمادیم - کلمادیم
ماضی استمراری نفی:	قیلماس ایردیم - کلماس ایردیم
ماضی فی الحالی I نفی:	قیلماب دور من
ماضی فی الحالی II نفی:	قیلماغان من - کلماگان من
ماضی فی الماضی نفی:	قیلماب ایردیم - قیلماغان ایردیم
شرطی زمان حال نفی:	قیلماسام
انشائی زمان حال نفی:	قیلمایمن

فعل مزید فیہ

Verba derivata

۱. **فعل مزید فیہ** دیکان فعل مجردینک یلدیزیکا باشقه باشقه حرفلار قوشولماقی بیلان صورتیکا کلتورولادور اول حرفلار فعل مجردکا قوشولغانی بیلان فعل نینک صورتی و معنی سی تبدیل بولادور. مثلاً: قیلماق دیکان فعل مجردکا - دور - قوشولسه قیلدورماق دیکان فعل مزید فیہ عبارت قیلبنور.

۲. **فعل مزید فیہ نینک قسملاری بولاردور:**

فعل مجهول (Passivum) فعل سببی (Causativum) فعل
امکانی (Potentialis) فعل مشارک (Reciprocum) فعل مطاوع
(Reflexivum)

۳. فعل مزید فیہ نینک تصریفی فعل مجرد نینک کی غہ اوخشاش دور

فعل مجهول

Passivum

۱. فعل مجرد نینک ییلدیزیکا -- ل -- ییل -- ول -- ن -- ین -- ون
دیگان حرف لار نینک بری قوشولماقی بیلان فعل نینک مجهول صورتی عبارت بولادور
مثلاً: قیلیندی -- چورولدی -- بریلدی
حاشیہ: فعل نینک ییلدیزیکا بر ل -- بار بولسه مجهول حرفی -- ن -- ین -- ون بولادور
بولماسه تولاراق -- ل -- یل -- ول -- بولادور. مثلاً: باشلاندى -- ییلیندی -- قورالدى --
کوتاریلدی -- تونولدی -- توتولدی --

فعل سببی

Causativum

۱. فعل مجرد نینک ییلدیزیکا -- غوز -- کوز -- قوز -- کاز -- قاز -- دور --
قور -- ور -- ن -- دیگان حرف لار قوشولماقی بیلان فعل سببی عبارت بولادور
مثلاً: تورغوزماق -- یاتقوزماق -- یوتکوزماق -- قوتقازماق -- قیلدورماق -- یاتقورماق --
اولتورماق -- قاجورماق -- ایشلاتماق
۲. مذکور حرف لار نینک بری فعل مجهولغه قوشولماقی بیلان هم فعل سببی عبارت
بولادور. مثلاً: ییلیندورماق -- قوتلاندورماق.
۳. بر فعل غیر معدی فعل سببیکما کلتورولسه فعل معدی بولادور
مثلاً: کلماک غیر معدی بر فعل دور اما اندین عبارت قیلینغان کلتورماق معدی بر فعل دور
بعضی فعل سببیکما ایکی حرف سببی قوشولغان دور مثلاً: کلتورکوزماق -- یاتقوزدورماق

فعل امكانى

Potentialis

۱. ال دىكان حرف فعل مجردكا — فعل مجهولغه يا فعل سببىكا قوشولماقى بيلان فعل

امكانى عبارت قىلىنور مثلاً: قىلالماق

حاشيه: فعل نىنك يىلدىزى نىنك آخرقى حرفى حرف صوتى بولسه برى حرف امكانى نىنك

الدىغه قوشوب قالادور مثلاً: باشلايانماق.

فعل مشارك

Reciprocum

فعل مشارك نىنك حرف لارى بولار دور:

ش - و ش - ي ش - بو حرف لار فعل مجرد نىنك يا فعل مزىد فيه نىنك يىلدىزىغه قوشولادور

مثلاً: اوروشماق - كوروشماق - قىلىشماق - كلىشماق -

فعل مطاوع

Reflexivum

فعل نىنك يىلدىزىغه ين - ون - ن دىكان حرف لار قوشولماقى بيلان.

فعل مطاوع عبارت بولادور. مثلاً: تىرانماق - اورونماق - اوركانماق -

فعل مرکب

Verba composita

فعل مرکب دىكان آله شهر تىركى سیده تولا ایشلاتىلور بعضیده براسم بيلان فعلدىن بعضیده

بر صفت بيلان فعلدىن بعضیده اسم فاعل بيلان بر فعلدىن عبارت قىلىنغان دور مثلاً: قولاق سالماق -

بولقه اورماق - انت ايچماك - محبت كورساتماك - شعر اوقوماق - يىخشى كورماك -
 يمان كورماك - قىلا باشلاماق - يانيب كىلمك - ايچيب بولماق - هايداب اتماق -
 تاشلاب اتماق -

ظروف

Adverbia

ظروف برنجه قسم بولادور مثلاً: ظروف مكان (Adverbia loci) ظروف زمان
 (Adverbia temporis) ظروف طريقه (Adverbia modi) ظروف درجه
 (Adverbia mensurae) ظروف تاء كيد و نفى - ظروف استفهام
 (Adverbia interrogandi)

ظروف مكان بيلان ظروف زمان نينك مثل لارى: موندا - اندا - ايچكاري
 تاشقاري - كين - ايلكاري - برى - نرى (نارى) - يوقاري - توبن - ايمدى - حاضر
 حالا - يات - بو كون - تونه كون - ابرته - بولتور - تىخي - هميشه -

ظروف طريقه بيلان ظروف درجه نينك مثل لارى: اوبدان - يمان - يلدام
 اهسته - اهسته راق - مونداغ - انداغ - تولا - از - تسم - بارچه - همه - جزئى
 ظروف تاء كيد بيلان نفى نينك مثل لارى: آرى - البته - بتحقيق - يوق
 ظروف استفهام نينك مثل لارى: قچان - نه ايشقه - قايداغ - نجه

حاشيه: ظروف و عباره ظروف بعضيده ضمائر بيلان اسماء نينك آخريغه بر نجه قسم
 حرف لار قوشولماق بيلان عبارت بولادور يعنى مفعول اليه - مفعول فيه و مفعول عنه
 نينك حرف لارى بر سوزكا قوشولغانى بيلان ظروف عبارت قىلينادور مثلاً:
 قاي يانغه - ارادا - اول طرفدين -

داغ و چه - ديكان حرف لار بر سوزكا قوشولماق بيلان ظروف عبارت قىلينادور
 مثلاً: قايداغ - كونومچه

غىچه - (كچه) و غونىچه (كونچه) ديكان حرف لار بر سوزكا قوشولماق بيلان
 ظروف عبارت قىلينادور مثلاً: قچانغچه - كلكونچه

صفات نينك تولا لارى ظرف نينك خدمتى قىلادور و ظروف نينك چونك بر عددى
 صفت ديك درجه لاركا كلتورولور اسم و ضمير سوزلار ظرف ديك تورسه اعرابغه
 كلتورولادور.

حروف جر

Praepositiones - postpositiones

حروف جرنينك چونكراق عددى اسم ديك اعرابغه كلتورولور و ضمير متصل اولارغه قوشولادور مثلاً: قاشيمدا -- الدينكغه

مفعول فيہ حاليداكى حروف جرنينك مثل لارى:

ازاسيدا -- اليدا -- اوتراسيدا -- چورەسيدة -- قاشيدا -- يانيدا -- اوستيدة --
توپەسيدة -- يوقاريدا -- تكيده -- استيدا -- توينده -- تاشيدا -- ايچيده -- ارقاسيدا
كينده -- توغريسيدا -- بارەسيدة

اعرابغه كلتورولمايدورغان حروف جرنينك مثل لارى:

اوچون -- بىرلە -- بىيلان -- يىلە -- سز -- صونكرا .
تولاراق حروف جر جمله و عبارەلارده مضاف يولوب تورورلار مثلاً:
اينك اليدا عزت تايىب دور -- سوزنينك اليدا قويلادورغان بر نچە حروف جر باردور
اولار فارسى زباندن الينغان دور مثلاً: بي -- ب -- نا -- مثال بيهوش -- يوز بيوز
نا علاج -- حروف جر ديكان مفعول اليه -- مفعول به -- مفعول فيہ و مفعول عنه بيان
قىلالماغان احوالنى بيان قىلغالى خدمت قىلادور .

حروف عطف

Conjunctiones

حرف عطف ديكان جمله لاز -- عبارەلار و سوزلارنى بر بريكبا باغلايدورغان سوزدور مثلاً
خدا قادرا اما انسان عاجزدور -- اوغول و قيز شھرکا باريب دور ليكن اناسى اويده اولتورادور
حرف عطف ايكي قسمغه بولانادور يعنى

بىر درجە ليك حرف عطف و حرف عطف تابع

بر درجە ليك حروف عطف نينك تولالارى بولاردور:

و -- بىيلان -- هم -- هم -- هم -- نه -- نه -- يا -- يا -- يا -- خواہ -- خواہ

لیکن - بلكه - امّا - مگر - ینہ - پس - القصه
 انینك اوچون - مونینك اوچون - شوینك اوچون - یعنی
 حرف عطف تابع نینك تولا لاری بولاردور:

که - (کیم) وقتیکه - نچوک (که) - شوینداغ که - انداغ که
 چونکه - چون - تاکه - اگر - هر چند - اگر چه

مثللار: آط چونك اما تیوه تخی چونك دور - نه قار نه یامغور یاغدی - سن
 هورون تورورسن مونینك اوچون ایشینك رواجلیق تاپمایدور - اگر مونداغ
 قیلسانك اوبدان بولمایدور .

حروف ندا

Interjectiones

تولاراق ایشلاتیلادورغان حروف ندا بولاردور:

ای - منا - حوی - هی هی - شوک - اینا - وای - وای جان
 لبای - جمه یا که جوها -

بعضیده هم توبنکی سوزلار حرف ندا دیک ایشلاتیلور:

توبه - یا اللّٰه - خوش - پیلاق پولوق یا که فلاق فولوق

کلمات مشتقه

کلمه مشتقه دیکان بر سوزکا باشقه باشقه حرفلار قوشولغانی بیلان عبارت بولغان دور
 مثلاً: ساسلیق ساس دیکان سوزکا لیق قوشولغانی بیلان عبارت دور. کلمه غیر مشتقه
 دیکان اصل معنی سیده و صورتیده تورادورغان سوزدور مثلاً: آط - ایت

1. اسماء مشتقه

1. اسم و صفت سوزلاركا -- ليقف - لوق - ليك - لوك -
ديكان حرفلارنيك بريني قوشماق بيلان بر قسم اسم مشتق عبارت قىلينور. مثلاً :
دوست ديكان سوزكا - لوق - قوشولماق بيلان دوستلوق ديكان اسم مشتق عبارت
قىلينور - يمان - يمانلىق
2. مذكور حرفلار يا فارسي زباندن الغان - سندان - ديكان حرف بر سوزكا
قوشولماق بيلان ينه بر قسم اسم مشتق عبارت قىلينور مثلاً آفغان - آفغانستان -
كل - كل لوق يا كلستان
3. بر اسم - بر مصدر يا بر اسم فاعل استقباليغه - چى - ديكان حرف قوشولماق
بيلان بر اسم فاعل مشتق عبارت قىلينور
مثلاً پچاق - پچاقچى - قىلماق - قىلماقچى - قىلغو - قىلغوچى
4. بر سوزكا - كمش - بان ديكان حرفلار قوشولماق بيلان اسماء حرفه
عبارت بولادور
مثلاً عرابه كمش دروازده بان - باغبان
5. بر سوزكا - داش - ديكان حرف قوشولماق بيلان شريكچى كورساتادور
غان اسم مشتق عبارت قىلينور مثلاً يول - يولداش
6. بر سوزكا - چه - چك - قوشولماق بيلان اسم تصغير عبارت قىلينور -
مثلاً باغچه - كولچك
7. ايكى اسم بر يركا قوشولماق بيلان و هم بر اسم بيلان بر صفت بر يركا
قوشولماق بيلان اسم مشتق هم عبارت قىلينور مثلاً: چاي خانه - اط خانه -
اقسقال -

II. صفات مشتقه

۱. بر اسم بر اسم فاعل یا بر صفت کا لیبیق - لوبوق - لوبیک - لوبوک دیکان حرف لار نینک برینی قوشماق بیلان صفت مشتقه عبارت قیلینور مثلاً یتوک - یتوکلوک - تاش - تاشلیق - عقل - عقللیق - تاغ - تاغلیق - کاشغر - کاشغریق
۲. بر سوزکا - دیک - دیکان حرف قوشولماقی بیلان اوخشاشلیق کورساتادورغان صفت عبارت قیلینور مثلاً کوندیک - سندیک
۳. بر سوزکا - سز - دیکان حرف قوشولماقی بیلان بر قسم صفت نفیه عبارت قیلینور مثلاً، یل سز - منینک سز

III. افعال مشتقه

۱. بر سوزکا - لا - دیکان حرف قوشولماقی بیلان بر فعل مشتق عبارت قیلینور مثلاً سوزلاماک - تیشلاماک - توزلاماک - کوکلاماک - باشلاماق
۱. رنک باره سبداکی صفت کا - ار - یار - دیکان حرف قوشولماقی بیلان بر قسم فعل عبارت بولادور مثلاً سارغرماق (ساریغرماق) اقاماق

IV. اسماء فاعل مشتقه صفات مشتقه

و ظروف مشتقه

۱. فعل نینک ییلدیزیکا - ق - ک - ن - دیکان حرف لار نینک برینی قوشماق بیلان اسم مصدر و صفت عبارت بولادور مثلاً تتراک - آغریق - پوتون

۲. فعل نىنك بىلدۈرىكە - غاق - كاق - قوشولماق بىلان ھەم صفت نىنك ھەم ظرف نىنك خىزمىتىنى قىلدۇرغان اسم مەصدەر عبارت بولادۇر مۇتلەق يېقىلغاق - اورونغاق - تېشلاك

۳. بر سوزگا - جان يا مند - دىكان حرفنى قوشماق بىلان بر قسم اسم فعلى عبارت بولادۇر مۇتلەق - اغرىق جان كىلىمىند - دولتمىند

۴. اسم فاعل ھالى II دىكانغا - چى - قوشولماق بىلان بر قسم اسم مشتق عبارت قىلىنۇر مۇتلەق - قونارچى - قالورچى - تورارچى - كلارچى - كتارچى

جملە

جملە ياكە عبارتە و انىنك حصەلارى

۱. تىل بىلان بىيان بولغان خىيالنى جملە ياكە عبارتە دىرلار - مۇتلەق ھەوا اوچوق دور بلا اوينايدور
۲. جملەلار مەنى سىكا موافق بر نچە قسم بولادور :
 - (ا) جملە ندا - مۇتلەق منا قايداغ چرايلىق اوچارلىق درختدا قونوب دور !
 - (ب) جملە اخبارىە مۇتلەق اوغول اوقويدور - بلا اوخلايدور
 - (پ) جملە استفھامىە - مۇتلەق اوغول اوقويدور مو ؟
 - (ت) جملە انشائىە يعنى امر - نهى و تىلاك - مۇتلەق او قوغىل - او قوماغىل - موفى مىنكا برسانكىز اوبدان بولور ايردى
۳. جملەلار عبارت بولغانىغە موافق اوچ قسمغە بولانادور :
 - (ا) جملە فعلىە يعنى فعلى بار جملە - مۇتلەق بولانچىلار شەرنى بولادى
 - (ب) جملە اسمىە يعنى فعلى يوق جملە مۇتلەق خدا قادر - بلا كچىك
 - (پ) جملە ناقصە يعنى كسىلككان جملە - مۇتلەق قايداغ چرايلىق - سلام

جمله نینک باش حصه لاری

۱. جمله نینک باش حصه لاری مبتدا و خبر دور
۲. جمله فعلیه داکی مبتدائی تولاراق فاعل دیرلار و مونداغ جمله داکی خبر بر فعل دور مثلاً
کون یاتیب دور دیکان جمله فعلیه ده کون فاعل و یاتیب دور خبر بولادور - بلام کچیک دیکان
جمله اسمیه ده بلام مبتدا و کچیک خبر دور.
۳. مبتدا یا که فاعل دیکان نینک اوزی جمله دا بیان قیلیندورغان سوز بولادور - خبر
جمله ده مبتدا یا که فاعل باره سیدین خبر برادورغان سوز دور مثلاً سو موزلادی دیکان
جمله ده سو باره سیدین بر خبر بار یعنی موزلایدور
مبتدا یا که فاعل نینک خدمتی نی قیلادورغان سوزلار:
۱. اسم و ضمیر جمله ده مبتدایک تورادور مثلاً فرصت اوتادور - اولینه یانیب کلمایدور
۲. صفت و صفت نینک خدمتی نی قیلادورغان سوزلار مثلاً یمان اوز جزایی نی تاپادور
۳. مصدر - مثلاً ایشلاماک فرض دور
۴. هر قایسی سوز جمله ده بیان قیلینسه مبتدا یا فاعل بولالایدور مثلاً چونکه دیکان بر
حرف عطف دور
خبر نینک خدمتی نی قیلادورغان سوزلار:
۱. فعل - مثلاً معلم کیردی
۲. فعل بیلان فعل مساعد - مثلاً طالب درسنی اور کانب بولغان دور
۳. اسم - صفت و صفت نینک معنی سیدا تورادورغان سوزلار نینک بری بیلان فعل مساعد
خبر نینک خدمتی نی قیلادور مثلاً ایت بر حیوان دور - کل چرایلیق دور

جمله نینک تابع حصه لاری

۱. جمله نینک تابع حصه لاری نینک ضرور راقی بولاردور:
- مفعول به - مفعول الیه - صفت حقیقه - صفت خبریه (سببی) ظرفی (زمان و مکان)
یا که عباره ظرفیه - حال یا که عباره حالیه
- (۱) مفعول به دیکان بر فعل متعدینی تعینلاب جمله داکی مبتداغه منصوب بولادور

مثلاً: معلم طالبى اورادور — سن بو خطى پتوب سن مو
(ب) مفعول اليه بر فعل يا بر صفتى تعينلاب كيم كا يا نمه كا بر واقع يا بر ايش
بولغانى نى بيان قىلادور — مثلاً اوغول آطغه بده برادور

(پ) صفت حقيقه بر اسمنى اوتور تعينلايدور مثلاً چاقان بلا پات درسى نى اوركانادور

(ت) صفت سببيه دىكان فعل نىك واسطهسى برله بر سوزنى تعينلايدور مثلاً بلا كچيك دور
حاشيه: صفت سببيه بر جمله اسميهده بولسه خيالدا بار بر فعل نىك واسطهسى برله بر سوزنى
تعينلايدور مثلاً بلا كچيك دىكان جمله اسميهده دور يا اىكان خيالدا بار —

صفت سببيه بعضيده مبتدائى تعينلايدور مثلاً آسمان اوچوق دور — بعضيده مفعول بهنى
تعينلايدور مثلاً اتا اوغولنى نور احمد اتادى

(ث) ظرفى يا كه عبارده ظرفيه دىكان بر فعل — بر صفت يا بر ظرفى نى — زمان و مكان
باره سببيه تعينلايدور — مثلاً اول ساعت سكزده كلىدى — اول كشى ختنده اولتورادور —
سوداكر دوكاندين كتى — كاروان تاغقه كتى —

حاشيه: مذكور تمثلى كورساتكاندىك مفعول اليه هم ظرفى نىك خدمتى نى قىلادور

(ج) حال يا كه عبارده حالیه بر فعل — بر صفت يا بر ظرفى باشقه باشقه حال باره سببيه
تعينلايدور مثلاً اول اطلاق كلىدى

جمله ناقصه

1. جمله ناقصه سوال قىلىش و اوچور برىشده تولا ايشلا تىلور مثلاً (بر اداش سنى
اىستاي دور) قايىسى (اداش منى اىستاي دور) نور اخوند (سنى اىستاي دور)
2. جمله ناقصه هم ندا جمله لارده ايشلا تىلور مثلاً قايداغ چرايلىق — نه يىخى

بربرىكا باغلا غلىق جمله لار

1. ايكى جمله بربرىكا باغلا نسه يا ايكى سى بر درجه لىك بولور يا برى ينه بربرىكا جمله تابعه بولور
2. بر درجه لىك جمله لار بربرىكا باغلايدورغان حرف لار نىك تولا لارى بولار دور: و — بيلان
— هم — هم — نه — نه — يا — يا — ليكن — اما — بلكه — مكر — ينه — پس — القصه —
جمله تابعه نى اوزىكا باش بولغان جمله كا باغلايدورغان حرف لار نىك تولا لارى بولار دور:
كه — (كىم) وقتىكه — قچان كه — نچوك كه — شونداغ كه — انداغ كه — چونكه — چون — تا كه
— اكر — هرچند اكرچه

